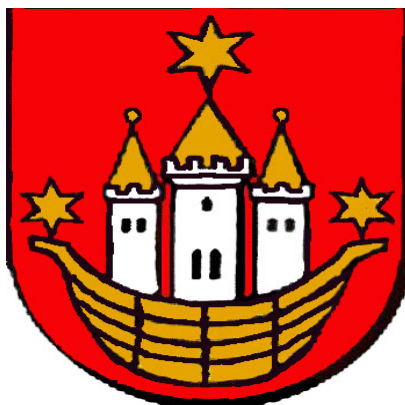

Gmina Wąsosz

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
na lata 2006-2009
z perspektywą na lata 2010-2013

Wąsosz
Grudzień 2006

POLITYKA ŚRODOWISKOWA GMINY WĄSOSZ	3
WPROWADZENIE	4
I DIAGNOZA	6
1. SFERA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA.....	6
1.1. <i>Położenie</i>	6
1.2. <i>Uwarunkowania społeczno-demograficzne</i>	6
1.3. <i>Rozwój gospodarczy</i>	9
1.4. <i>Sytuacja ekonomiczno-finansowa</i>	10
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	11
2.1. <i>Powierzchnia ziemi i gleba</i>	11
2.2. <i>Zasoby wodne</i>	12
2.3. <i>Powietrze</i>	14
II ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE W GMINIE	22
III UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE PROGRAMU	23
IV UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE PROGRAMU	29
V PODSTAWY PRAWNE	30
VI STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA	36
6.1. <i>METODYKA OPRACOWANIA</i>	36
VII POLITYKA ŚRODOWISKOWA	43
<i>WIZJA OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE WĄSOSZ</i>	45
VIII OBSZARY STRATEGICZNE	46
8.1. <i>Cele i zadania środowiskowe</i>	47
IX PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY WĄSOSZ NA LATA 2006-2009 Z UWZGLĘDNIENIEM PERSPEKTYWY NA LATA 2010-2013	50
X MONITORING I OCENA	61
XI OCENA ODDZIAŁYWANIA REALIZACJI PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	76
XII WDROŻENIE I REALIZACJA	81
XIII FINANSOWANIE PROGRAMU	82
LITERATURA	83

Polityka środowiskowa Gminy Wąsosz

Ochrona środowiska naturalnego to jeden z najważniejszych czynników determinujących funkcjonowanie jednostek samorządowych. Troska o środowisko stanowi jeden z priorytetów Gminy Wąsosz. Podejmujemy działania proekologiczne w myśl zasady ekorozwoju. Naszym celem jest ciągle zmniejszanie szkodliwych oddziaływań na środowisko.

Polityka Środowiskowa Gminy Wąsosz ukierunkowana jest na:

- *doskonalenie i racjonalizowanie systemu gospodarki odpadami*
- *wprowadzenie racjonalnego i nowoczesnego rozwiązania zapewniającego sprawną gospodarkę wodno-ściekową*
- *ochronę zasobów przyrodniczych*
- *zachowanie walorów krajobrazowych*
- *rozwijanie współpracy z gminami sąsiednimi na rzecz wspólnej ochrony środowiska*
- *wprowadzenie działań zmierzających do pogłębienia świadomości ekologicznej mieszkańców*

Deklarujemy rozwój Gminy zgodny z najlepszą praktyką współistnienia systemu społeczno-gospodarczego ze środowiskiem naturalnym. Jednocześnie zobowiązujemy się do spełnienia wymagań i ciągłego doskonalenia wszystkich działań prowadzonych w ramach zarządzania środowiskowego.

Treść polityki środowiskowej jest zakomunikowana społeczności lokalnej, publicznie dostępna i w miarę potrzeb aktualizowana.

Zbigniew Stuczyk

Burmistrz Wąsosza

Wprowadzenie

Środowisko to ogół elementów przyrodniczych, naturalnych jak i tych przekształconych przez działalność człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, krajobraz, powietrze, klimat, rośliny i zwierzęta. Przez ochronę środowiska rozumieć należy racjonalne kształtowanie środowiska i gospodarowanie zasobami zgodnie ze zrównoważonym rozwojem, przeciwdziałanie zanieczyszczeniom a także przywracanie elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

W obliczu stałego wzrostu i rozwoju ludzkość stoi przed dwukierunkową alternatywą. Może wybrać dalszy, żywiołowy rozwój, który doprowadzi świat do katastrofy środowiskowej, może też wybrać drogę działań skoordynowanych, planowych w dziedzinie przekształceń środowiska – dziedzinie gospodarowania przestrzenią. Istnieje wtedy szansa na zachowanie istniejących walorów środowiskowych i przekształcanie ich w taki sposób, aby warunki życia się poprawiły, a środowisko tworzone przez człowieka odpowiadało jego godności.

Świadomie kierowany proces przekształcanie środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem jego walorów oraz potrzeb ludzkich, praw przyrody, skomplikowanych relacji w biocenozach i dających się przewidzieć krótko- i długoterminowo skutków środowiskowych dla życia człowieka powinien być podstawą dla wszelkiej działalności w rozwoju gospodarczym.

W oddziaływaniu na środowisko poszczególnych rodzajów inwestycji przy wyborze lokalizacji brać należy pod uwagę przewidywany wpływ na powietrze i jego czystość, wpływ na glebę, na wodę, na powierzchnię ziemi, na istniejące ekosystemy i biocenozę, na krajobraz, na elementy techniczne i estetyczne stworzone przez człowieka (np. obiekty zabytkowe) i na samego człowieka. Dodatkowo należy brać pod uwagę takie rodzaje wpływu inwestycji na środowisko jak skażenie radioaktywne, hałas, pole magnetyczne, jonizację, odory, wibracje.

Powyższe tezy przedstawione we wszelkich publikacjach naukowych, jak również w Raporcie U Thanta z 26 maja 1969 r. Sprowadzają się do krótkiej przesłanki: „myśl globalnie, działaj lokalnie”. Wszystkie powyższe elementy stanowią składniki definicji ekorozwoju.

Właśnie zasadą zrównoważonego rozwoju powinny się kierować wszystkie jednostki mające wpływ na kształtowanie całości szeroko rozumianego środowiska. Tą właśnie zasadą kierujemy się również przy opracowaniu i późniejszej realizacji niniejszego Programu Ochrony Środowiska i jego nierozdzielnie złączonego składnika – Planu Gospodarki Odpadami.

Przy opracowaniu niniejszych dokumentów opieramy się na podstawie prawnej określonej w ustawie Prawo ochrony środowiska. Ustawa ta narzuca na wszystkie szczeble samorządu terytorialnego konieczność przygotowania programów ochrony środowiska. Podstawową wytyczną dla tworzenia programów są zapisy Polityki Ekologicznej Państwa. Wszystkie programy wojewódzkie powinny być z nią zgodne i tworzyć warunki regionalne do jej wdrożenia. Realizacji programów wojewódzkich powinny sprzyjać programy powiatowe. Z tymi ostatnimi zgodne powinny być programy gminne. W ten sposób ogólnie projektowana koncepcja ochrony środowiska powinna znaleźć swoje praktyczne odzwierciedlenie w rzeczywistości lokalnych uwarunkowań.

Niniejszy dokument specyfikuje Program Ochrony Środowiska w Gminie Wąsosz. Jego 3 główne części to: diagnoza, uwarunkowania i strategia ochrony środowiska.

Mamy pewność, że realizacja Programu przyczyni się do usprawnienia działań z zakresu ochrony środowiska, poprawy jego stanu, a w efekcie podwyższenia jakości życia mieszkańców Gminy Wąsosz.

Autorzy

I Diagnoza

1. Sfera społeczno-gospodarcza

1.1. Położenie

Gmina Wąsosz położona jest w północno – zachodniej części województwa dolnośląskiego. W jej skład wchodzi 44 miejscowości wiejskie i miasto Wąsosz.

Gmina Wąsosz od północy graniczy z gminą Bojanowo i gminą Rawicz (woj. wielkopolskie), od zachodu z gminą Żmigród, od południa z gminą Wińsko, a od wschodu z gminą Jemielno i Góra. Gmina Wąsosz, Góra, Jemielno i Niechlów (nie graniczy z gminą Wąsosz) tworzą powiat górowski.

1.2. Uwarunkowania społeczno-demograficzne

Gmina Wąsosz ma charakter wiejski. Ludność zamieszkuje w 32 sołectwach oraz w mieście Wąsoszu. Według stanu na grudzień 2005 r. Gminę zamieszkiwało 7786 osób. Gęstość zaludnienia wynosiła 40 osób/km².

Gmina Wąsosz jest średnio zaludnionym obszarem na tle województwa. Natomiast w powiecie górowskim wskaźnik ten jest najwyższy spośród gmin (wyłączając gminę Góra).

Z analizy struktury ludności pod względem płci wynika, że na terenie gminy występuje niewielka przewaga kobiet – na 100 mężczyzn przypada 101,14 kobiety. Wskaźnik ten jest zbliżony w skali powiatu jak i całego województwa, gdzie stopień feminizacji wynosi 108,1 kobiet na 100 mężczyzn.

Gmina Wąsosz podobnie jak powiat górowski w odniesieniu do województwa dolnośląskiego charakteryzują się stosunkowo „młodym” społeczeństwem.

Wskaźniki poziomu wykształcenia lokują Gminę Wąsosz na drugim miejscu w skali powiatu górowskiego. Poziom wykształcenia przedstawia poniżej tabela:

**Ludność Gminy Wąsosz wg poziomu wykształcenia
na tle województwa, powiatu i gmin powiatu górskiego**

Wyszczególnienie	Ogółem	Wykształcenie, w tym:				
		Wyższe	Policealne	Średnie	Zasadnicze zawodowe	Podstawowe
<i>Województwo dolnośląskie</i>	2 504 546	248 420	85 265	748 071	583 721	718 362
<i>Powiat górski</i>	30 206	1 465	906	6 656	8 720	10 649
<i>Gminy:</i>						
Góra	17 344	1 023	612	4 332	4 927	5 565
Wąsosz	6 093	229	173	1 234	1 824	2 342
Jemielno	2 546	66	45	385	740	1 084
Niechlów	4 223	147	76	705	1 229	1 658

Badany obszar charakteryzuje się dodatnim wskaźnikiem przyrostu naturalnego (2,8).

Gmina Wąsosz posiada sieć gazową. Zaopatruje ona tylko miasto Wąsosz (częściowo). Sytuacja ta spowodowana jest znacznymi trudnościami technicznymi w przyłączeniu większej liczby mieszkańców do tego źródła energii.

**Sieć gazowa oraz odbiorcy, zużycie gazu w Gminie Wąsosz
na tle województwa, powiatu i gmin powiatu górskiego**

Wyszczególnienie	Gaz			
	Sieć w km	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	Odbiorcy	Zużycie w dam ³
<i>Województwo dolnośląskie</i>	7 024,5	111 075	587 828	307 255
<i>Powiat górski</i>	143,3	1 758	3 962	4 388
<i>Gminy:</i>				
Góra	85,0	1 498	3 677	3 882
Wąsosz	43,9	260	285	505
Jemielno	-	-	-	-
Niechlów	14,5	-	-	-

Powierzchnia użytkowa mieszkań w całej gminie wynosi 105 483 m² co stanowi 14,22 m² na jednego mieszkańca gminy. Ogółem w gminie przeważają mieszkania wybudowane w latach 1918 – 1944. Po okresie spadku budowy nowych mieszkań zauważa się pewne tendencje wzrostowe w tym zakresie.

Na terenie gminy przeważają mieszkania o czterech izbach i jest ich 774, na drugim miejscu są mieszkania z trzema izbami - 699. W mieście najwięcej jest mieszkań o trzech izbach (297), na wsiach więcej jest mieszkań o czterech izbach tj. 500.

W gminie Wąsosz występuje 1255 budynków i 2103 mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację oraz 419 budynków i mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie. Ogółem w gminie zamieszkuje 1556 rodzin z dziećmi zamieszkujące w mieszkaniach według stopnia wyposażenia mieszkań w instalacje i liczby dzieci w rodzinie. Mieszkania wyposażone są w sieć wodociąg i sanitarną.

Największy udział stanowią małżeństwa z jednym dzieckiem (436), z dwojgiem dziećmi (405), troje 216, czworo dzieci i więcej 132.

Liczba i jakość placówek dydaktycznych odpowiada standardowi gmin wiejskich. W Gminie Wąsosz funkcjonują cztery szkoły podstawowe, jedno gimnazjum i jedno przedszkole.

Żłobki nie są prowadzone na terenie powiatu, a jedyna stacjonarna placówka pomocy społecznej mieści się w Niechlowie. Jedyne szkoły średnie w powiecie znajdują się w miejscowości Góra. Funkcjonują tam: 1 zasadnicza szkoła zawodowa, 3 średnie szkoły zawodowe, jedno liceum ogólnokształcące dla młodzieży oraz dwie szkoły policealne i pomaturalne. Oddziały szkoły podstawowej, gimnazjalnej i zasadniczej dla osób niepełnosprawnych mieszczą się w pobliskim Wąsoszu. Natomiast szkoła średnia zawodowa dla dorosłych ma siedzibę w Górze.

Szkoły podstawowe i gimnazjalne na terenie Gminy Wąsosz na tle województwa, powiatu i gmin powiatu górskiego

Wyszczególnienie	Szkoły podstawowe				Szkoły gimnazjalne			
	Szkoły	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Uczniowie	Absolwenci	Szkoły	Nauczyciele pełnozatrudnieni	Uczniowie	Absolwenci
<i>Województwo dolnośląskie</i>	842	13 680	204 570	37 868	363	7 235	119 596	40 062
<i>Powiat górski</i>	16	211	3 344	585	7	116	1 829	624
<i>Gminy:</i>								
Góra	6	111	1 901	312	3	68	1 070	374
Wąsosz	4	42	643	114	1	24	353	105
Jemielno	2	26	317	61	2	8	164	56
Niechlów	3	32	483	98	2	16	27	89

1.3. Rozwój gospodarczy

Pełna analiza wielkości zatrudnienia i jego struktury nie jest do końca możliwa w przekroju gminnym. Statystyka publiczna podaje jedynie liczbę pracujących w podmiotach gospodarczych, zatrudniających 9 i więcej osób. Nie podaje ponadto wielkości zatrudnienia w rolnictwie indywidualnym.

Gmina Wąsosz zaliczana jest do gmin zagrożonych bezrobociem strukturalnym. Jedną z przyczyn obecnego stanu rzeczy była likwidacja Państwowych Gospodarstw Rolnych. Stopa bezrobocia w powiecie górowskim w 2001 r. przekroczyła 27%. Świadczenia w ramach pomocy społecznej dla osób pozbawionych prawa do zasiłku, realizowane są przez Gminę w formie zadań własnych oraz zadań zleconych, których finansowanie zapewnia budżet Państwa.

Na terenie gminy Wąsosz funkcjonują 463 podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON, z czego 17 z sektora publicznego i 446 z sektora prywatnego. Najliczniej reprezentowana jest grupa przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby fizyczne (384), ponadto w gminie działa 10 jednostek budżetowych, 7 spółek prawa handlowego i 2 spółki z udziałem kapitału zagranicznego (Roczniki statystyczne dla woj. dolnośląskiego 2003).

Większość przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy zajmuje się usługami w postaci handlu i napraw (181 firm), poza tym istnieje tutaj 47 firm budowlanych, 39 przemysłowych, 28 zajmujących się transportem i 28 zajmujących się komunalną działalnością usługową.

Wskaźnik aktywności gospodarczej, wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wynosi w gminie Wąsosz 59,4 i jest o połowę niższy od średniej wojewódzkiej (101,6).

Sektor publiczny reprezentowany jest przede wszystkim przez jednostki sfery budżetowej (administracja publiczna, szkolnictwo, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo publiczne). W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne, jednoosobowo prowadzące działalność. Podmioty gospodarcze skupione są przede wszystkim w mieście Wąsoszu.

Na terenie Gminy brak jest placówek handlu wyspecjalizowanego. Najbliższe punkty znajdują się w Górze oraz Rawiczu. Branża transportowa reprezentowana jest przez 28 podmiotów świadczące głównie ciężarowe usługi transportowe.

Sektor budownictwa reprezentowany jest na terenie Gminy przez 47 zakładów remontowo – budowlanych i świadczących usługi instalatorstwa budowlanego.

Przez Gminę Wąsosz przebiega droga krajowa nr 36 relacji Lubin – Rawicz oraz jedna droga wojewódzka w północnej części Gminy.

Drogi Gminne mają istotne znaczenie dla ruchu lokalnego. Prezentują dobry stan techniczny. Niemal wszystkie posiadają nawierzchnię utwardzoną (bitumiczną).

1.4. Sytuacja ekonomiczno-finansowa

Dokonując analizy gminy Wąsosz można stwierdzić, że budżet gminy w stosunku do jej wielkości jest dosyć duży. Dochody własne gminy stanowią 40,6% budżetu, dotacje pochodzące z budżetu państwa stanowią natomiast 15,5 % budżetu. Subwencje w całkowitym budżecie gminy stanowią 43,9 %.

Dochody budżetu gminy Wąsosz [zł]

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					Ogółem na jednego mieszkańca w zł
		Razem	Dochody własne		Subwencje ogólne	Dotacje z budżetu państwa	
			W tym podatek				
			Od nieruchomości	Dochodowy od osób fizycznych			
W złotych							
Wąsosz	11318622	4597951	1555836	868273	4967489	1753182	1525.22

Wydatki ogólne w gminie Wąsosz kształtują się w następujących grupach:

Wydatki budżetu gminy Wąsosz

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					Dotacje	Świadczenia na rzecz osób fizycznych
		Wydatki majątkowe		Wydatki bieżące jednostek budżetowych				
		Razem	W tym Inwestycyjne	Razem	W tym wynagrodzenia			
						W złotych		
Wąsosz	13255449	3393231	1453231	7408704	4248970	408283	1852899	

Z ogólnej struktury wydatków najwięcej przeznaczają się na oświatę i wychowanie (41,5%). Na drugim miejscu jest gospodarka komunalna i ochrona środowiska (19,1%), a na trzecim ochrona zdrowia i opieka społeczna (15,2%).

Najmniej funduszy przeznaczają się na kulturę fizyczną i sport (0,9%).

Wydatki budżetu gminy Wąsosz - wg działów

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					Ogółem na jednego mieszkańca w złotych
		Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	Gospodarka mieszkaniowa	Oświata i wychowanie	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	
		W złotych					
Wąsosz	13255449	2529881	435857	5497915	229024	2008306	1786.21
		Transport i łączność	Kultura fizyczna i sport	Administracja publiczna			
		550397	121931	1439357			

2. Środowisko przyrodnicze

2.1. Powierzchnia ziemi i gleba

Pod względem podziałów geograficznych na terenie gminy spotykają się cztery mezoregiony:

- Północny zachód: Pradolina Głogowska
- Północny wschód: Wysoczyzna Leszczyńska
- Południowy zachód: Wzgórza Trzebnickie
- Południowy wschód: Kotlina Żmigrodzka

Obszar gminy przecina szeroka dolina Baryczy: jej dopływów Orli i Łachy. Dno doliny położone jest na wysokości ok. 85 m n.p.m. Najwyżej położone tereny to wysoczyzny otaczające dolinę, z zespołem wzgórz morenowych (100-130 m n.p.m.).

Najwyżej położony punkt znajduje się na południowy zachód od wsi Rudna Mała (157 m n.p.m.).

Samo miasto Wąsosz położone jest w widłach rzeki Baryczy i Orli. Jego historyczna zabudowa rozciąga się na przestrzeni ok. 450 m, pomiędzy obiema rzekami. Dalszy powojenny rozwój miasta nastąpił na północ od historycznego centrum, po drugiej stronie rzeki Orli.

W granicach administracyjnych miasta spotykają się dwie jednostki morfologiczne:

- Dolina Baryczy: obszar teras nadzalewowych i terasy zalewowej, niskiej,
- Wysoczyzna, z zespołem wzgórz morenowych. Taka lokalizacja miasta wiąże się z licznymi ograniczeniami w jego rozwoju, wynikającymi z

warunków przyrodniczych: rzeźby terenu, warunków gruntowych, warunków wodnych, glebowych, klimatycznych.

Na terenie gminy Wąsosz występują zróżnicowane warunki geologiczno-gruntowe, i tak:

- wzgórza morenowe i wysoczyzny (południowo-zachodnia i północno-zachodnia część gminy), charakteryzują się występowaniem w podłożu glin, glin piaszczystych i piasków gliniastych o konsystencji twaroplastycznej i półzwartej; są to tereny dogodne dla użytkowania rolniczego i osadnictwa,
- doliny rzek (północno-wschodnia część gminy i dolina Baryczy-Orli), posiadają grunty piaszczyste i żwirowe, niespoiste; w części stanowiącej terasę niską i zalewową przeważają piaski z domieszką części organicznych i mułków; jedynie obszary terasy nadzalewowej posiadają warunki korzystne dla osadnictwa.

Grunty orne stanowią niespełna połowę powierzchni gminy. Duże zwarte powierzchnie gleb klas II-III b oraz IV znajdują się w północno-zachodniej części gminy oraz pomiędzy Chocieborowicami a Kamieniem Górskim i Wrzącą Śląską oraz w rejonie Zbakowa Górnego i Pobiela. Są to z reguły gleby biellicowe i brunatne wylugowane, wytworzone z piasków gliniastych lub piasków na glinie, zaliczone do kompleksów żytnich (bardzo dobrego, dobrego i słabego).

Około 11% gruntów ornych stanowią gleby brunatne mocne i czarne ziemne (kompleks pszeny: bardzo dobry i dobry). Są to tereny położone pomiędzy Kobylnikami i Wrzącą Śląską, w rejonie Bełcza Górnego, wokół Bieniowic i Zbakowa Górnego.

W obrębie terasy zalewowej występują mady, czarne ziemie oraz gleby murszowo-mineralne. Powierzchnie te pokrywają użytki zielone.

Wg klasyfikacji IUNG, przydatność rolnicza gruntów ornych i użytków zielonych wynosi 46,4 oraz 38,9 (mniej więcej w średnich krajowych).

Gmina zajmuje powierzchnię 193,59 km², z czego 64,4% stanowią użytki rolne, a 24,9% lasy.

2.2. Zasoby wodne

Poziom występowania wód gruntowych, jest zróżnicowany na terenie całej gminy, ze względu na dużą różnorodność ukształtowania terenu i budowy

geologicznej. Wyróżnić można trzy obszary zróżnicowanego występowania wody gruntowej:

- Obszary dolinne, tereny terasy zalewowej i nadzalewowej niskiej : pierwszy poziom wód gruntowych, o zwierciadle swobodnym, występuje na głębokości 0,0 – 1,0 m p. p.t.
- Obszary pozadolinne, tereny terasy środkowej i wysokiej: niektóre partie wzgórz morenowych : woda gruntowa o zwierciadle swobodnym, utrzymująca się na głębokości 1,5 – 2,5 m p. p.t., lokalnie na terenach wzgórz oraz na obszarach wydmych do głębokości 3,0 m p. p.t.
- Obszary pozadolinne, tereny wzgórz morenowych, wysoczyzny morenowej i niektórych partii terasy wysokiej: woda gruntowa o zwierciadle napiętym, występującym pod ciśnieniem hydrostatycznym utrzymuje się na głębokości 1,5 – 2,0 m p. p.t.

Charakterystyczne dla tych terenów jest okresowo płytkie występowanie wody, często na powierzchni terenu w okresach wiosennych roztopów i zwiększonych opadów.

Główne zasoby wód piętra użytkowego występują w utworach czwartorzędu. Poziomy trzeciorzędowe występują na znacznej głębokości i wykorzystywane są rzadziej.

W obrębie utworów czwartorzędowych występują dwa poziomy wodonośne: gruntowy i wgłębny.

Poziom gruntowy: występuje głównie w obrębie dolin rzecznych, pradolin. W rejonie miasta Wąsosz oraz południowo-zachodniej części gminy poziomy gruntowy związany jest z Pradolina Barycko-Głogowską.

Jakość wody uzależniona od wód opadowych oraz wód cieków.

Poziom wgłębny: - posiada korzystne parametry hydrogeologiczne i jakościowe, jest ujmowany do zaopatrzenia miast, wsi i przemysłu.

Piętro trzeciorzędowe

Wody tego piętra z powodu dużej zawartości cząstek węgla brunatnego mają znaczne zabarwienie, są mętne, odznaczają się dużą ilością substancji organicznych. Pod względem bakteriologicznym są czyste, to jednak wymagają uzdatnienia. Charakteryzują się również małą wydajnością

Na terenie gminy znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych, jest to zbiornik Pradolina Barycz-Głogów.

Obszar gminy położony jest w zlewni Baryczy, która stanowi prawobrzeżny dopływ Odry.

Na terenie gminy znajdują się również dopływy Baryczy:

- prawobrzeżny: Orla
- lewobrzeżny: Łacha

Dwa niewielkie ciek: Czarny Bór i Grobelka przepływają przez północno-wschodnią część gminy.

Ponadto na terenie gminy znajdują się liczne drobniejsze ciek i rowy melioracyjne.

Rzeka Barycz objęta jest w zakresie czystości wód monitoringiem podstawowym i regionalnym. Na jego podstawie stwierdzono, że wody rzeki nie odpowiadają normom, tzn. nie mieszczą się w żadnej z trzech klas czystości. Podobnie pozaklasowe są wody Orli i Łachy.

Głównymi źródłami zanieczyszczenia rzek są:

- ◆ ścieki gospodarczo-bytowe z miast i wsi,
- ◆ ścieki technologiczne z zakładów przemysłowych, pochodzące spoza terenu gminy,
- ◆ chemizacja rolnictwa,

Obie główne rzeki, Barycz i Orla, mają charakter rzek nizinnych o małym spadku podłużnym. W ciągu roku występują dwa wezbrania: wiosenne i jesienne. Pierwsze z nich są szczególnie groźne, ze względu na wysoki poziom wód i powodują co roku zalewanie lub podtapianie użytków zielonych i gruntów ornych. Pomimo, że zarówno Barycz, jak i Orla, są rzekami uregulowanymi i obwałowanymi, to stan istniejący nie zabezpiecza dostatecznie terenów przed powodzią.

Zasięg corocznych zalewów rzek jest zgodny z przebiegiem jednostki morfologicznej, nazwanej terasą zalewową.

Miejscowości zagrożone powodzią, to:

Wąsosz, Zubrze, Unisławice, Ługi, Bartków, Lubiel, Ostrawa, Kamień Górowski, Belcz Mały, Czeladź Wielka, Sądowel.

2.3. Powietrze

Na terenie Gminy Wąsosz jest zlokalizowany jeden punkt kontrolny monitoringu pasywnego, który prowadzi pomiary dwutlenku siarki i dwutlenku

azotu. Badania prowadzone za pomocą metody pasywnej stosowane są w rejonach, gdzie czynniki techniczne lub ekonomiczne uniemożliwiają zastosowanie bardziej złożonych metod pomiarowych.

Wyniki analizy powietrza na obszarze stacji Wąsosz w 2002 r.

Rodzaj analizy		Wąsosz	
SO ₂	średnia roczna	5,4	
	średnia - sezon grzewczy	8,1	
	średnia - sezon pozagrzewczy	2,7	
	24-h ¹	1 max	bd.
		4 max	
	1-h ²	1 max	bd.
		25 max	
NO ₂	średnia roczna	15,1	
	% normy ³	38%	
	średnia - sezon grzewczy	20,6	
	Średnia - sezon pozagrzewczy	9,7	
pył zaw. PM10	średnia roczna	bd.	
	% normy ⁴		
	średnia - sezon grzewczy		
	średnia - sezon pozagrzewczy		
CO	średnia roczna		
	średnia - sezon grzewczy		
	średnia - sezon pozagrzewczy		
	8-h ⁵	1 max	
ozon	średnia roczna		
	średnia - sezon grzewczy		
	średnia - sezon pozagrzewczy		
	Max 8- godzinne kroczone		
	Liczba dni powyżej poz. dop. ⁶		

¹dopuszczalny poziom 24-godz. SO₂: 150 µg/m³, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 3 razy

²dopuszczalny poziom 1-godz. SO₂: 350 µg/m³, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 24 razy

³dopuszczalny poziom średnioroczny NO₂ dla obszaru kraju: 40 µg/m³

⁴dopuszczalny poziom średnioroczny pyłu zawieszzonego PM10: 40 µg/m³

⁴dopuszczalny poziom 8-godz. CO: 10 000 µg/m³

⁵dopuszczalny poziom 8-godz. ozonu: 120 µg/m³, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 60 dni

b.d. – brak danych

Źródło: Raport o Stanie Środowiska Województwa Dolnośląskiego w 2002 r., WIOŚ, 2003

Na terenie Gminy nie zlokalizowano żadnego zakładu przemysłowego będącego emitorem istotnego ładunku zanieczyszczeń do atmosfery. Gmina Wąsosz sama nie stanowi zagrożenia dla innych gmin ze względu na emisję zanieczyszczeń, obecnie nie należy obawiać się również transportu zanieczyszczeń z obszarów przyległych. Jedynymi źródłami zanieczyszczeń do powietrza są paleniska domowe, pyły z obróbki drewna oraz transport drogowy.

Wszystkie jednostki oświatowe jak również budynek Urzędu wyposażone są w nowoczesne, ekologiczne kotłownie. W szkołach w Czarnoborsku i Pobielu są to kotłownie na biomasę, natomiast w szkołach w Wąsoszu (szkoła podstawowa i gimnazjum) oraz Urząd wyposażone są w kotłownie gazowe.

2.4. Lasy

Gmina Wąsosz charakteryzuje się bogatą szatą roślinną oraz dość znaczną lesistością, która wynosi 24,9%. Duże obszary leśne to skutek występowania dużych powierzchni bardzo słabych gleb. Dominują tu lasy mieszane.

Lasy mają charakter lasów gospodarczych.

Pod względem administracyjnym lasy na omawianym terenie należą do Nadleśnictwa Góra Śląska.

Osobną grupę stanowi zieleń urządzone, do której można zaliczyć: zieleń parkową, zieleń cmentarną oraz zadrzewienia śródpolne i przydrożne. Wśród parków na szczególną uwagę zasługuje park w Wąsoszu przy dawnej kasztelanii oraz pozostałość parku w Lechitowie z okazałym platanem (największe drzewo powiatu górskiego) oraz pozostałości parku w Wiklinie.

Ważną rolę w krajobrazie odgrywają zadrzewienia. W składzie gatunkowym dominują lipa, klon, jesion, dąb, kasztanowiec i topola.

2.5. Obszary i obiekty chronione

Obecnie niemal cała Gmina Wąsosz objęta jest ochroną w postaci obszaru chronionego krajobrazu „Obszar IV Dolina Baryczy”, którego łączna powierzchnia wynosi 441,25 km². Powyższy obszar chronionego krajobrazu

został powołany na mocy Rozporządzenia nr 82/92 Wojewody Leszczyńskiego z dnia 1 sierpnia 1992 roku.

Drugą formą konserwatorskiej ochrony przyrody, zlokalizowaną na terenie Gminy jest użytek ekologiczny „Wiewierz”, który obejmuje kilkadziesiąt hektarów łąk i mokradeł w północnej części Gminy.

Trzecią formą ochrony przyrody funkcjonującą na terenie Gminy Wąsosz jest użytek ekologiczny „Wiklina” zlokalizowany w północno – wschodniej części gminy obejmujący ponad 30 hektarów cennych pod względem przyrodniczym terenów łąk i lasów.

Obszary i obiekty projektowane

Planuje się utworzyć park krajobrazowy w kompleksie leśnym pomiędzy miejscowościami Bartków a Ługi – Unisławice pod nazwą „Buki w Bartkowie”. Jednakże jest to na razie w sferze koncepcji, co prawda określonej w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wąsosz z 2001 r., ale jak dotąd nie realizowanej.

2.6. Hałas i pole elektromagnetyczne

Jedynym źródłem hałasu w Gminie Wąsosz jest transport drogowy. Na terenie Gminy nie odnotowano emisji z zakładów przemysłowych, występuje jedynie emisja liniowa.

Na terenie Gminy zlokalizowano trzy stacje bazowe sieci telefonii komórkowej należące do wszystkich występujących na rynku operatorów. Obiekty swym zasięgiem obejmują obszar całej Gminy. Maszty umiejscowione są w pobliżu miasta Wąsosza poza zabudowaniami mieszkalnymi.

2.7. Odpady

Na obszarze gminy Wąsosz istnieją dwa składowiska odpadów komunalnych: w miejscowości Wrząca Śląska i w miejscowości Rudna Wielka.

Składowisko w m. Wrząca Śląska:

- Składowisko (nr 4.4 wg. Strategii Gospodarki Odpadami Dolnego Śląska z lipca 2002 r.) zlokalizowane jest na działce nr 118/2, na terenie wyrobiska po żwirowni, w odległości ok. 600 m od zabudowań wsi Wrząca Śląska, przy

drodze asfaltowej z Wrzącej Śląskiej do Kamienia Górowskiego. Lokalizacja jest zgodna z planem zagospodarowania przestrzennego gminy.

- Obiekt jest zarządzany przez Zakład Budżetowy Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Wąsoszu i obsługuje miasto i gminę Wąsosz jak i ościennie gminy – najwięcej odpadów spoza gminy pochodzi z Gminy Wińsko.
- Zostało zaprojektowane i wykonane w 1993 roku, jako podziemne o powierzchni 2,5 ha. Niecka jest eksploatowana jako jedna kwatera o pojemności 75000 m³, zapełniona obecnie w ilości 56000 m³. Kwatera nie została uszczelniona. Odpady są rozplantowywane i zagęszczane przy pomocy spychacza. Warstwy o grubości 1 – 1,5 m są przykrywane materiałem izolacyjnym – ziemią i ugniatane. Teren składowiska jest oznaczony tablicą informacyjną, zabezpieczony siatką (częściowo) i bramą wjazdową, otoczony pasem zieleni. Doprowadzona jest woda z wodociągów.
- Składowisko nie posiada podstawowego wyposażenia technicznego: brak uszczelnienia sztucznego, drenażu odcieków, instalacji odgazowującej, brodzika dezynfekcyjnego. Na składowisku nie prowadzi się jakościowej ewidencji odpadów. Nie prowadzi się segregacji i sortowania odpadów. Zostały zainstalowane dwa piezometry.

W sierpniu 2002 roku opracowano Przegląd ekologiczny składowiska. Poniżej zestawiono najważniejsze wnioski wynikające z ww. opracowania.

- Składowisko położone jest bezkonfliktowo względem: obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej, dóbr kultury, przyrodniczych obiektów i obszarów chronionych. Nie jest nadmiernie uciążliwe dla mieszkańców najbliższych położonych siedlisk, zarówno pod względem hałasu, jak i emisji pyłów oraz nieprzyjemnych zapachów.
- Należy prowadzić systematyczny monitoring oddziaływania składowiska na otoczenie. Rozbudowa obiektu nie jest możliwa.
- Składowisko ma warunkowo zatwierdzoną instrukcję eksploatacji.

Na terenie gm. Wąsosz w miejscowości Rudna Wielka wybudowane zostało przez prywatnego inwestora (CHEMEKO-SYSTEM sp. z o.o., Zakład Utylizacji, Recyklingu, Przerobu i Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych i Przemysłowych, ul. Zaporoska 35/1, 53-519 Wrocław) pozostającego w spółce

z Gminą Wąsosz, komercyjne składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne.

- Teren składowiska zajmuje powierzchnię ok. 11 ha i jest położony w granicach działek obręb Rudna Wielka nr: 131/1, 132/1, 133, 134/1, 134/2, 228/2. Najbliższe zabudowania mieszkalne i gospodarcze oddalone są od projektowanego składowiska o 600m (wieś Rudna Wielka). Składowisko zlokalizowane będzie na północ od drogi nr 39 Rawicz – Góra, 1 km przed miejscowością Rudna Wielka. Przedmiotowy teren stanowi obecnie nieużytek z lokalnym niewielkim powierzchniowo zagłębieniem (ok. 4 m), pochodzącym z „dzikiej” eksploatacji kruszywa budowlanego. Projektowane składowisko będzie obiektem podziemowo-nadziemnym, z możliwością składowania odpadów ponad koroną obwałowań formujących kwatery deponowania.
- W chwili obecnej składowisko funkcjonuje na powierzchni 1,8 ha, jest rozbudowywane do powierzchni 4,5 ha. Planuje się rozbudowę składowiska do pełnej wielkości 11 ha. Teren posiada aktualny plan zagospodarowania przestrzennego przewidujący lokalizację składowiska odpadów komunalnych. Lokalizację składowiska na tym terenie przewiduje Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, jak również Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami.
- Projektowane składowisko jest przeznaczone do deponowania odpadów komunalnych, obojętnych i innych niż niebezpieczne przede wszystkim z terenu gminy Wąsosz, a także w miarę możliwości z terenu gmin sąsiednich. Uszczelnienie dna i skarp kwater składa się z dwóch warstw. Pierwszą jest bentonita (lub równoważna warstwa gliny zwięzłej lub iltu) oraz geomembrana (folia PCV) o grubości 2 mm. Na geomembranie ułożona jest warstwa geowłókniny, a na niej warstwa piasku o grubości 0,3 m dla ochrony geomembrany. Dla zabezpieczenia trwałości uszczelnienia, wbudowany jest drenaż odciążający – podfoliowy. Odcieki ujmowane są systemem zbieraczy, dołączonych do trzech kolektorów zbiorczych, a te do kolektora głównego z ujściem do zbiornika przepompowni, skąd odcieki są przepompowywane do zbiornika odcieków. Stamtąd sukcesywnie wywożone są do najbliższej oczyszczalni ścieków.

- Odpady składowane są warstwami na działkach roboczych, zagęszczane przy użyciu kompaktora, następnie przykrywane warstwą gruntu sypkiego lub odpadów uznawanych za nieaktywne. Geometryczną chłonność kwater deponowania odpadów określono na ok. 980 tys. m³. Wstępnie założono, że okres eksploatacji składowiska nie będzie dłuższy niż 15 lat.
- Składowisko jest zaopatrzone w taśmę sortowniczą odpadów do segregacji i odzysku surowców wtórnych, plac kompostowy, niezbędne zaplecze techniczne (waga, brodzik dezynfekcyjny, wiata magazynowa, stanowisko kontenerów na surowce wtórne) oraz socjalno-biurowe. Doprowadzona jest energia elektryczna i woda. Wytyczone są drogi i place wewnętrzne manewrowe, posadzona jest zieleń ochronna i ozdobna. Wykonana jest niezbędna instalacja odwodnieniowa – niezależnie dla wód uznawanych za czyste i niezależnie dla wód zanieczyszczonych. Rozpoczęto budowę instalacji odgazowującej z perspektywnym jej wykorzystaniem do produkcji energii elektrycznej. Składowisko jest objęte siecią monitoringu jakości wód podziemnych.
- Składowisko zlokalizowane jest bezkonfliktowo względem: obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej, dóbr kultury, przyrodniczych obiektów i obszarów chronionych. Nie będzie źródłem nadmiernych uciążliwości dla mieszkańców najbliższych położonych siedlisk, zarówno pod względem hałasu, jak i emisji pyłów oraz nieprzyjemnych zapachów. Powstałe w wyniku eksploatacji wzniesienie terenu zostanie przystosowane do wytyczonego kierunku rekultywacji. Przewiduje się kierunek leśny rekultywacji.
- Wykonana ocena pozwala na stwierdzenie, że składowisko odpadów komunalnych w m. Rudna Wielka gwarantuje bezpieczne użytkowanie środowiska naturalnego i zapewnia przestrzeganie norm środowiskowych, określonych w aktualnie obowiązujących przepisach prawa. Nowy obiekt nie będzie oddziaływał na środowisko naturalne w stopniu pogarszającym jego obecny stan. Przewidziane do zastosowania rozwiązania techniczne i technologiczne są zgodne z aktualnym stanem techniki światowej.
- Gmina Wąsosz składowuje odpady na terenie składowiska bezpłatnie.

2.8. Infrastruktura ochrony środowiska

Na terenie Gminy zwodociągowane są niemal wszystkie jednostki osadnicze. W Gminie działają trzy komunalne systemy wodociągowe, wykorzystujące dwa ujęcia wód podziemnych: we wsi Rudna Wielka we wsi Kamień Górski i we wsi Pobiela (Młynary). Wszystkie ujęcia posiadają stacje uzdatniania wody. Proces uzdatniania polega głównie na napowietrzaniu, odżelazianiu i odmanganianiu. Analiza jakościowa wody polega na zbadaniu zawartości Fe i Mn oraz bakteriologii. Stan ujęć określono jako dobry.

System wodociągowy nie obejmuje jedynie miejscowości Ługi, Unisławice i Bartków. Miejscowości Świniary z przysiółkiem Borowno, Wodniki, części Pobiela zaopatrywane są przez Zakład Wodociągowy z Rawicza, który posiada na terenie Gminy Wąsosz ujęcia wody.

II Zarządzanie środowiskowe w Gminie

Gmina Wąsosz nie posiada własnego systemu monitoringu środowiska. Nie opracowano także żadnych specjalnych procedur obniżających presję oddziaływania Gminy na środowisko (np. procedura ograniczająca zużycie papieru lub energii).

Łączność ze społecznością lokalną jest utrzymywana poprzez wydawane broszury informacyjne, szkolenia i za pośrednictwem strony internetowej. Osobom zainteresowanym stanem środowiska przyrodniczego, głównie młodzieży, udostępniane są wszystkie możliwe opracowania obrazujące stan środowiska w Gminie.

Wszelkie skargi z obszaru Gminy odnośnie stanu środowiska są rozpatrywane przez Burmistrza Wąsosza przy pomocy Wydziału Budownictwa i Ochrony Środowiska.

Gmina Wąsosz należy do Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Doliny Baryczy. Sformalizowana współpraca dotyczy: ochrony przyrody doliny Baryczy, rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej, rozwiązania problemów związanych z gospodarowaniem odpadami. Do stowarzyszenia należą gminy: Milicz, Twardogóra, Góra, Wińsko, Jemielno, Niechlów, Żmigród, Cieszkowice i Krośnice. Obecnie Stowarzyszenie zajmuje się problemem gospodarki wodno-ściekowej i pozyskaniem środków na inwestycje w tym zakresie z funduszu spójności.

Szereg działań związanych z inwestycjami w dziedzinie ochrony środowiska zapisanych zostało w wieloletnim planie inwestycyjnym. Są to: budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji w Gminie Wąsosz, rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Wrząca Śląska i budowa wodociągu w miejscowościach Ługi-Uniślawice-Bartków.

III Uwarunkowania zewnętrzne PROGRAMU

3.1. Polityka Ekologiczna Państwa

Podstawowym założeniem polityki ekologicznej państwa jest respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego. Ma się to przyczynić do zachowania zasobów i walorów środowiska w stanie zapewniającym trwałość możliwości korzystania z nich, zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym.

Aktualizację i uszczegółowienie II Polityki Ekologicznej Państwa stanowi przyjęty w grudniu 2002 roku przez Radę Ministrów dokument „Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”. Nawiązuje ona do priorytetowych kierunków działania w VI programie działań UE w ochronie środowiska.

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz został oparty na podstawach Polityki Ekologicznej Państwa, której przyświeca wyżej omawiana zasada zrównoważonego rozwoju.

Polityka Ekologiczna Państwa wprowadza kilka fundamentalnych zasad ochrony środowiska. Do najważniejszych z nich należą: zasada prewencji, zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, zasada „zanieczyszczający płaci”, zasada „skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej”, zasada uspołecznienia polityki ekologicznej, zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego.

Zasada prewencji, odnosi się przede wszystkim do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technologii i zamykania obiegu materiałów i surowców, odzysku energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów a także gospodarczego wykorzystania odpadów (recykling). Przewiduje, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować po "bezpiecznej stronie", tj. że odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie dopiero wtedy,

gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie. Zasada może być ponadto realizowana poprzez wprowadzanie prośrodowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji i *Responsible Care* itp., zgodnie z ogólnościowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie.

Zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi wynika z konstytucyjnej zasady zintegrowanego rozwoju. W praktyce oznacza ona uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi właściwymi dla danego sektora. Obejmuje ona stosowanie tzw. dobrych praktyk gospodarowania.

Zasada „zanieczyszczający płaci” odnosi się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Oznacza to złożenie pełnej odpowiedzialności, w tym materialnej na sprawcę, tj. na jednostki użytkujące zasoby środowiska. Zasada ta odnosi się także do uciążliwości powodowanych procesami konsumpcji, szczególnie w sytuacji, gdy konsument ma możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych. Zasada ta realizowana jest poprzez system opłat i kar środowiskowych, którym podlegają przedsiębiorcy, w przypadku przekroczenia ustalonych norm emisyjnych czy mieszkańcy gminy za wycięcie drzew i krzewów lub zanieczyszczanie środowiska.

Zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej odnosi się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych w dziedzinie ochrony środowiska i oceny osiągniętych wyników. Wymaga minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

Zasada uspołecznienia polityki ekologicznej realizowana jest poprzez stworzenie instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków do udziału obywateli, grup społecznych i organizacji pozarządowych w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym rozwoju edukacji ekologicznej, rozbudzaniu świadomości i wrażliwości ekologicznej oraz kształtowaniu nowej etyki zachowań wobec środowiska.

Zasadę równego dostępu do środowiska przyrodniczego należy postrzegać w następujących kategoriach:

- sprawiedliwości międzypokoleniowej to jest zaspokajania potrzeb materialnych i cywilizacyjnych obecnego pokolenia z równoczesnym

tworzeniem i utrzymywaniem warunków do zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń;

- sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej - zaspokajania potrzeb materialnych i cywilizacyjnych społeczeństw, grup społecznych i jednostek ludzkich w ramach sprawiedliwego dostępu do ograniczonych zasobów i walorów środowiska, wraz z równoprawnym traktowaniem potrzeb ogólnospołecznych z potrzebami społeczności lokalnych i jednostek;
- równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą, poprzez zapewnienie zdrowego i bezpiecznego funkcjonowania (w sensie fizycznym, psychicznym, społecznym i ekonomicznym) jednostek ludzkich przy zachowaniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych wraz ze stałą ochroną różnorodności biologicznej.

II Polityka Ekologiczna Państwa określa jedynie cele do osiągnięcia oraz narzędzia i instrumenty realizacyjne. Nie ustala natomiast konkretnych zadań do wykonania. Sposoby osiągania celów polityki ekologicznej zostały sprecyzowane w programie wykonawczym. Przy formułowaniu poszczególnych zadań, zawartych w programie wykonawczym, uwzględniono następujące priorytety:

- konieczność likwidacji związanych ze stanem środowiska bezpośrednich zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi (w tym tzw. „gorących punktów”);
- konieczność przeciwdziałania degradacji środowiska na terytorium kraju, zwłaszcza na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych (w tym przestrzeni rolniczej i leśnej);
- konieczność przeciwdziałania zagrożeniom środowiska o charakterze globalnym.

3.2. Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego

W założeniach polityki ekologicznej województwa jako najważniejsze źródła zagrożeń dla zdrowia człowieka w województwie dolnośląskim wymieniono:

- zanieczyszczenia wód i jakość wody do picia,
- odpady komunalne i przemysłowe,
- zagrożenie powodziowe,
- hałas.

Cele Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska nakreślają kierunki działania dla Programu Ochrony Środowiska Powiatu Górowskiego i pośrednio dla Programu Ochrony środowiska Gminy Wąsosz. Najistotniejsze, z punktu widzenia Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz, cele Programu Wojewódzkiego przedstawiono w tabeli.

Wybrane cele Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Dolnośląskiego

Cele wojewódzkiego programu ochrony środowiska	
W zakresie ochrony powietrza:	
P.2	Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza pochodzącego ze źródeł niskiej emisji;
P.3	Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza pochodzącego ze źródeł komunikacyjnych;
W zakresie ochrony wód i bezpieczeństwa powodziowego:	
W.1	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (w szczególności na terenach wiejskich);
W.2	Zmniejszenie zużycia wody;
W.3	<i>Ograniczenie zanieczyszczeń spowodowanych niekontrolowanymi spływami powierzchniowymi;</i>
W.7	Ochrona zasobów wód podziemnych.
W zakresie gospodarki odpadami:	
O.1	Uporządkowanie gospodarki odpadami przemysłowymi;
O.2	Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi.
W zakresie ochrony środowiska przed hałasem:	
H.1	Zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego;
H.2	Zmniejszenie uciążliwości hałasu przemysłowego.
W zakresie ochrony gleb:	
G.1	Ograniczenie procesu degradacji gleb;
G.2	Rekultywacja gleb zdegradowanych.

W zakresie racjonalnego użytkowania surowców mineralnych:	
S.1.	<i>Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie wykorzystania surowców mineralnych</i>
S.2.	Zabezpieczenie złóż perspektywicznych i prognostycznych.
W zakresie ochrony przyrody	
PK.1.	Określenie zasobów przyrodniczych w województwie;
PK.2.	<i>Objęcie ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych;</i>
PK.3.	Utrzymanie i podniesienie różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej;
PK.5.	Rozwój terenów zieleni w miastach i na terenach wiejskich;
PK.6.	Łączne rozwiązywanie problemów przyrodniczych i kulturowych.
W zakresie bezpieczeństwa ekologicznego:	
NZŚ.1.	<i>Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego związanego z działalnością produkcyjną przedsiębiorców;</i>
NZŚ.2.	Zapewnienie bezpieczeństwa przewozu kolejowego i drogowego materiałów niebezpiecznych.

3.3. Program Ochrony Środowiska Powiatu Górowskiego

Bezpośrednim uwarunkowaniem zewnętrznym Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz jest Program Ochrony Środowiska Powiatu Górowskiego. Najważniejsze cele zawarte w tym programie przedstawiono w tabeli.

Wybrane cele ustanowione w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Górowskiego

2. Cele i zadania o charakterze systemowym	
2.2. System transportowy	
	Osiągnięcie dobrego stanu technicznego dróg powiatowych i pozostałej infrastruktury drogowej
	Poprawa dostępności komunikacyjnej oraz tworzenie warunków dla sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się ludzi i towarów przy jednoczesnym minimalizowaniu wpływu na środowisko naturalne
2.3. Turystyka i rekreacja	
	Rozwój turystyki i agroturystyki poprzez optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych powiatu, przy pełnej ochronie przyrody i krajobrazu.
2.4. Rolnictwo	
	Racjonalne kształtowanie przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska
	Rozwój rolnictwa ekologicznego
2.5. Przemysł	
	Wspieranie powstawania małych podmiotów gospodarczych nieuciążliwych dla środowiska
2.7. Edukacja ekologiczna	

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

Zapewnienie maksymalnej ochrony środowiska, oszczędnego gospodarowania i korzystania z jego zasobów poprzez wykształcenie u mieszkańców postawy przyjaznej środowisku.
3. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody
3.1. Ochrona przyrody i krajobrazu
Należyta i stabilna ochrona obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo, zwłaszcza doliny Odry, jako element dziedzictwa przyrodniczego Europy.
Zachowanie i rewitalizacja charakterystycznego dla regionu krajobrazu wiejskiego z właściwą dla niego naturalną bioróżnorodnością.
Tworzenie środowiska w terenach zurbanizowanych wzmacniającego zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka oraz umożliwiającego rozwój bioróżnorodności.
3.2. Ochrona lasów
Zachowanie i zwiększanie istniejących zasobów leśnych
Wzrost różnorodności biologicznej systemów leśnych
Poprawa stanu zdrowotnego lasów
3.3. Ochrona gleb
Właściwe użytkowanie istniejących zasobów glebowych, ich ochrona i rekultywacja
3.4. Ochrona zasobów kopalin
Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie eksploatacji złóż i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych
4. Jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne
4.1. Jakość wód
Poprawa czystości wód Baryczy i Orli
Ochrona wód podziemnych
Zapewnienie wszystkim mieszkańcom powiatu odpowiedniej jakości wody do picia
4.3. Jakość powietrza atmosferycznego
Spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza na terenie całego powiatu oraz utrzymanie obecnej jakości powietrza
4.4. Hałas
Zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego, zwłaszcza na terenach zabudowanych
Programy ochrony przed hałasem
5. Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii
5.1. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią
Racjonalne wykorzystanie i zwiększanie zasobów wodnych w zlewniach
Zmniejszenie zagrożenia powodziowego na obszarze powiatu
5.2. Wykorzystanie energii odnawialnej
Zbadanie możliwości wykorzystania energii odnawialnej

IV Uwarunkowania wewnętrzne PROGRAMU

4.1. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wąsosz

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz jest zgodny z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Wąsosz przyjętym w 2004 r. W sferze rozwoju ochrony środowiska proponuje się realizację następujących zadań inwestycyjnych:

1. Dokończenie budowy składowiska odpadów w miejscowości Rudna Wielka,
2. Rekultywacja składowiska odpadów w miejscowości Wrząca Śląska,
3. Kompleksowa kanalizacja gminy Wąsosz,
4. Budowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu,
5. Prowadzenie segregacji odpadów „u źródła”,
6. Prowadzenie działań zmierzających do zlikwidowania zanieczyszczania rzek i gleb ściekami azotanowymi pochodzenia rolniczego,
7. Melioracje szczegółowe.

4.2. Wieloletni Plan Inwestycyjny

Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Wąsosz został uwzględniony Programie Ochrony Środowiska. Zadania odnoszące się bezpośrednio do obszaru ochrony środowiska zostały wpisane w niezmienionej formie do zadań niniejszego Programu.

Wybrane inwestycje ujęte w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym Gminy Wąsosz na najbliższe lata

Lp	Nazwa zadania	Okres realizacji programu	Łączne nakłady finansowe
1.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu, ul. Rzemieśnicza	2006 – 2010	4 500 000
2.	Rekultywacja składowiska odpadów w m. Wrząca Śląska	2006 – 2008	400 000
3.	Budowa wodociągu Ługi-Uniślawice-Bartków	2006 – 2008	1 500 000

V Podstawy prawne

W Konstytucji RP przepisy bezpośrednio dotyczące ochrony środowiska znajdują się w pięciu różnych artykułach. Kluczowy zapis znajduje się w art. 5, zamieszczonym w I rozdziale Konstytucji. Stanowi on, że „Rzeczpospolita strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Umieszczenie ochrony środowiska pomiędzy tak istotnymi wartościami, jak niepodległość, prawa człowieka, wolność obywatela, ukazuje, jak znaczną rangę ustawodawca przypisał problemom ekologii. Wprowadzenie do aktu prawnego najwyższego rzędu koncepcji zrównoważonego rozwoju stanowi dla ustawodawcy ważną wskazówkę przy stanowieniu zarówno ogólnego ustawodawstwa o ochronie środowiska, jak i przepisów szczegółowych dotyczących jego poszczególnych komponentów.

Kolejne zapisy dotyczące ochrony środowiska umieszczone zostały w rozdziale II. Artykuł 31 ust. 3 stanowi, że „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Podobnie jak w art. 5, również tutaj zwraca uwagę wysoka ranga, jaka została przyznana ochronie środowiska. Umieszczenie jej pomiędzy zagadnieniami bezpieczeństwa i porządku publicznego, zdrowia i moralności publicznej oraz wolności praw drugich osób jeszcze raz wskazuje na wielką wagę, jaką przywiązano do problematyki środowiskowej w ustawie zasadniczej.

Z kolei artykuł 68, ust. 4 mówi, że „Władze publiczne są zobowiązane do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska”.

Sprawom środowiska w całości poświęcony jest art. 74. Stanowi on, iż: „1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

1. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.
2. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.
3. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.”

W artykule 86 zamieszczono zapis, który stanowi, że „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Polska jest stroną wielu konwencji międzynarodowych z dziedziny ochrony środowiska. Najważniejsze z nich to:

- Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., oraz Porozumienie w sprawie implementacji części XI Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z dnia 10 grudnia 1982 r., sporządzona w Nowym Jorku dnia 28 lipca 1994 r. (Dz. U. 2002 nr 59 poz. 543)
- Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. 2002 nr 184 poz. 1532)
- Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. 2000 nr 28 poz. 346)
- Porozumienie o ochronie małych waleni Bałtyku i Morza Północnego, sporządzone w Nowym Jorku dnia 17 marca 1992 (Dz. U. 1999 nr 96 poz. 1108)
- Porozumienie o ochronie nietoperzy w Europie, podpisane w Londynie dnia 4 grudnia 1991 r. (Dz. U. 1999 nr 96 poz. 1112)
- Konwencja bazylejska o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych, sporządzona w Bazylei dnia 22 marca 1989 r. (Dz. U. 1995 nr 19 poz. 88)
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. 1996 nr 58 poz. 263)
- Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 22 marca 1974 r. (Dz. U. 1980 nr 18 poz. 64)

- Konwencja o rybołówstwie i ochronie żywych zasobów w Morzu Bałtyckim i Bełtach, sporządzona w Gdańsku dnia 13 września 1973 r. (Dz. U. 1974 nr 32 poz. 188)
- Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz. U. 1991 nr 27 poz. 112)
- Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu mórz przez zatapianie odpadów i innych substancji, sporządzona w Moskwie, Waszyngtonie, Londynie i Meksyku dnia 29 grudnia 1972 r. (Dz. U. 1984 nr 11 poz. 46)
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. (Dz. U. 1976 nr 32 poz. 190)
- Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz. U. 1978 nr 7 poz. 24)
- Międzynarodowa Konwencja dotycząca interwencji na morzu pełnym w razie zanieczyszczenia olejami, sporządzona w Brukseli dnia 29 listopada 1969 r. (Dz. U. 1976 nr 35 poz.207)
- Konwencja w sprawie ochrony zasobów biologicznych Południowo-Wschodniego Atlantyku, sporządzona w Rzymie dnia 23 października 1969 r. (Dz. U. 1972 nr 19 poz. 133)
- Konwencja o szelfie kontynentalnym, sporządzona w Genewie dnia 29 kwietnia 1958 r. (Dz. U. 1964 nr 28 poz. 179)
- Międzynarodowa Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza olejami, sporządzona w Londynie dnia 12 maja 1954 r (Dz. U. 1961 nr 28 poz.135)
- Międzynarodowa Konwencja Ochrony Roślin, sporządzona w Rzymie dnia 6 grudnia 1951 r. (Dz. U. 2001 nr 15 poz. 151)
- Konwencja w sprawie utworzenia Europejskiej i Śródziemnomorskiej Organizacji Ochrony Roślin, podpisana w Paryżu dnia 18 kwietnia 1951 r (Dz. U. 1959 nr 33 poz. 191)

Do najważniejszych aktów prawnych rangi ustawowej, regulujących w Polsce działania w środowisku, należą:

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2004 nr 92 poz. 880),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717),
- Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (Dz. U. 2002 nr 200 poz. 1682)
- Ustawa z dnia 6 września 2001r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. 2001 nr 129 poz. 1441)
- Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. 2001 nr 97 poz. 1051)
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2001 nr 115 poz. 1229, ze zm.),
- Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. 2001 nr 76 poz. 811)
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. 2001 nr 72 poz. 747)
- Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. 2001 nr 63 poz. 638),
- Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. 2001 nr 63, poz. 639),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2001 nr 62, poz. 627, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. 2001 nr 62, poz. 628, ze zm.),
- Ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. 2001 nr 38, poz. 452),
- Ustawa z dnia 2 marca 2001 r. o postępowaniu z substancjami zubożającymi warstwę ozonową (Dz. U. 2001 nr 52, poz. 537),

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. 1997 nr 111, poz. 724, ze zm.),
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 1996 r. nr 132 poz. 622, ze zm.),
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. 1995 r. nr 147 poz. 713, ze zm.),
- Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (Dz. U. 2002 r. nr 171 poz. 1398, tekst jednolity)
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. 1995 nr 16 poz. 78, ze zm.),
- Ustawa z dnia 4 października 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 1994 nr 27 poz. 96, ze zm.),
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 1991 r., nr 101, poz. 444, ze zm.),
- Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. 1991 r., nr 77 poz. 335, ze zm.),

Przedstawione powyżej ustawy, wraz z wydanymi do nich aktami wykonawczymi składają się na system prawny ochrony środowiska w Polsce.

Fundamentalna dla systemu ochrony środowiska w Polsce ustawa – Prawo ochrony środowiska wprowadza podstawowe zasady ochrony wyznaczające kierunki ochrony poszczególnych komponentów środowiska i sposoby ich realizacji. Są to:

- zasada zapobiegania:

Kto podejmuje działalność mogącą negatywnie oddziaływać na środowisko, jest obowiązany do zapobiegania temu oddziaływaniu (art. 6, pkt. 1);

- zasada przezorności:

Kto podejmuje działalność, której negatywne oddziaływanie na środowisko nie jest jeszcze w pełni rozpoznane, jest obowiązany, kierując się przezornością, podjąć wszelkie możliwe środki zapobiegawcze (art. 6, pkt. 2);

- zasada „zanieczyszczający płaci”:

Kto powoduje zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty usunięcia skutków tego zanieczyszczenia (art. 7, pkt. 1), a kto może spowodować

zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty zapobiegania temu zanieczyszczeniu (art. 7, pkt. 2);

- zasada ochrony środowiska jako całości:

Ochrona jednego lub kilku elementów przyrodniczych powinna być realizowana z uwzględnieniem ochrony pozostałych elementów (art. 5);

- zasada jawności informacji o środowisku i jego ochronie:

Każdy ma prawo do informacji o środowisku i jego ochronie na warunkach określonych ustawą (art. 9);

- zasada uspołecznienia procesu decyzyjnego:

Każdy w przypadkach określonych w ustawie ma prawo do uczestniczenia w postępowaniu w sprawie wydania decyzji z zakresu ochrony środowiska lub przyjęcia projektu polityki, strategii, planu lub programu rozwoju i restrukturyzacji oraz projektu studium i planu zagospodarowania przestrzennego (art. 10).

Wszystkie powyżej przedstawione zasady, oraz wcześniej wymienione akty prawne stanowią podstawę opracowania Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz.

VI STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA

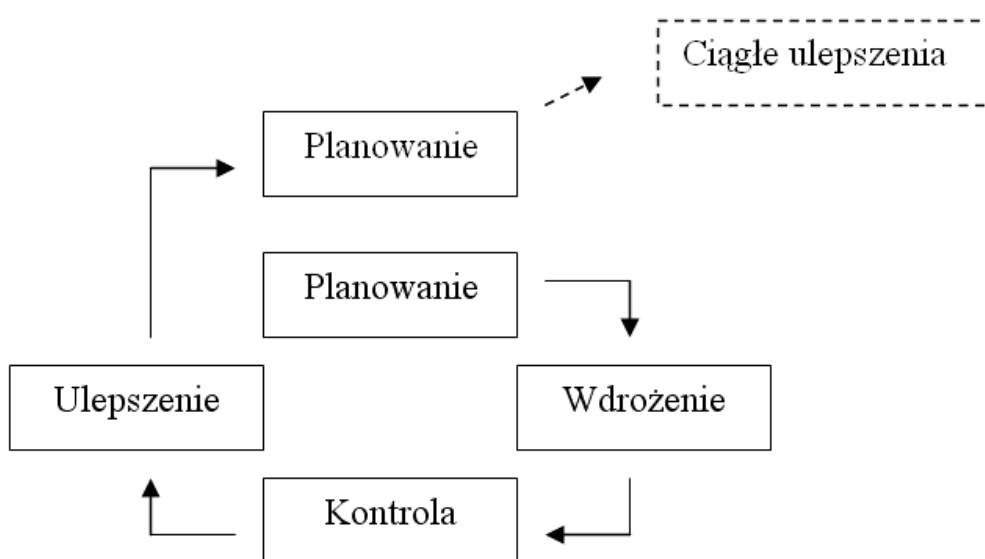
6.1. *Metodyka opracowania*

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz przygotowany został zgodnie z wymaganiami ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Część Programu stanowi Plan Gospodarki Odpadami przygotowany w zgodzie z wymaganiami ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami.

Program Ochrony Środowiska posiada kilka charakterystycznych cech:

- ma charakter obligatoryjny:
jego opracowania wymagają określone przepisy prawne;
- ma charakter strategiczny:
bazując na diagnozie aktualnego stanu wytycza działania na przyszłość w układzie celów i zadań krótko i średnioterminowych;
- ma charakter złożony:
elementami programu są: dokument pod nazwą program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami oraz cykl działań składających się na jego wdrożenie, monitorowanie i usprawnianie; błędnym uproszczeniem jest traktowanie programu zaledwie jako dokumentu;
- jest określony w czasie:
program przygotowany jest na określony okres, po którym podlega weryfikacji i usprawnieniu;
- jest dokumentem przygotowywanym przez gminę i dla gminy:
gmina rozumiana jest zgodnie z polskim prawodawstwem jako wspólnota mieszkańców, stąd bardzo ważny jest udział społeczności lokalnej w przygotowywaniu programu;
- nadrzędnym jego celem jest dążenie do ciągłych ulepszeń:
program powinien prowadzić do systematycznych usprawnień relacji gospodarka– środowisko w gminie.

Strategiczny charakter programu narzuca konieczność przygotowywania go zgodnie z zasadami i metodyką zarządzania strategicznego. Jako bezpośrednie wzorce metodologiczne wykorzystuje się zasady kompleksowego zarządzania jakością, założenia systemów zarządzania opartych na normach ISO serii 9000, 14000 i normie EMAS, oraz doświadczenia wynikające z planowania strategicznego rozwoju lokalnego i regionalnego. Stąd teoretycznym fundamentem programu, na bazie którego opracowywane są wszystkie jego elementy jest Model Spirali Deminga

Model spirali Deminga

Kluczowymi elementami programu są: diagnoza stanu środowiska i gospodarki odpadami w gminie, polityka środowiskowa gminy, wizja ochrony środowiska w gminie, cele środowiskowe i zadania służące ich osiągnięciu, harmonogramy i mierniki realizacji zadań.

W trakcie przygotowywania programu szczególny nacisk położony jest na stworzenie jak najszerszej platformy porozumienia społecznego w gminie. Zgodnie z zasadą uspołecznienia ochrony środowiska, jak najszersze gremium osób zainteresowanych powinno być włączone w przygotowanie, jak również wdrażanie i realizację programu. Pozwala to uczynić ochronę środowiska problemem nie tylko władz, ale całej wspólnoty lokalnej. W rezultacie prowadzi to do efektywniejszej realizacji zadań i osiągnięcia stawianych celów.

Program opisany zostaje w jednym zwartym dokumencie.

Opracowany, wdrożony i realizowany program powinien przyczynić się do poprawy jakości życia w gminie poprzez trwałą optymalizację celów relacji gospodarka-społeczeństwo-środowisko.

6.2. Wstępne porozumienie – organizacja pracy nad programem

Pierwszym elementem programu powinno być osiągnięcie porozumienia pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu przygotowywania, wdrażania i realizacji programu ochrony środowiska. Wśród zainteresowanych stron należy wyróżnić: władze gminy, mieszkańców, przedsiębiorców, lokalne organizacje ekologiczne, osoby spoza gminy zainteresowane odpowiednim stanem środowiska (turyści, potencjalni mieszkańcy, władze obszarów chronionych położonych na terenie, bądź w bezpośrednim sąsiedztwie gminy), moderatorów programu – zewnętrznych specjalistów. Udział każdej ze stron powinien być adekwatny do jej zobowiązań prawnych oraz chęci i możliwości uczestnictwa.

Fundamentalna rola najwyższych władz gminy polega na:

- przyjęciu zobowiązania za przygotowanie, wdrożenie i realizację programu w postaci deklaracji – polityki środowiskowej,
- wyznaczeniu pełnomocnika, który będzie nadzorował i koordynował całość prac związanych z przygotowaniem, wdrożeniem i realizacją programu, a także będzie dostarczycielem wszystkich informacji w tym zakresie,
- określeniu środków przeznaczonych na przygotowanie, wdrożenie i realizację programu.

Udział mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych, i innych osób zainteresowanych środowiskiem i jego ochroną na terenie gminy powinien mieć miejsce szczególne na etapie:

- określania wizji;
- definiowania obszarów strategicznych;
- określania celów i zadań.

Zewnętrzni specjaliści ponoszą odpowiedzialność za właściwe (zgodne z wymogami merytorycznymi i formalnoprawnymi) przygotowanie programu.

Od strony formalnej zespół prowadzący prace nad przygotowaniem strategii należałoby podzielić na: zarząd programu, zespół roboczy i radę koordynacyjną

Zarząd programu (pełnomocnik władz gminy, zewnętrzni specjaliści)

Prowadzi całość prac nad przygotowaniem programu. Przedstawiciel urzędu gminy zapewnia dostęp do materiałów studialnych, dostarcza wszelkich niezbędnych informacji. Zewnętrzni specjaliści opracowują dostarczony materiał studialny, przygotowują diagnozę stanu środowiska gminy, prowadzą prace na forum zespołu roboczego, opracowują materiał powstający w wyniku jej obrad, prowadzą konsultacje z radą koordynacyjną. Zarząd pracuje w trybie ciągłym wg ustalonego przez siebie harmonogramu.

Zespół roboczy (wszyscy zaproszeni do pracy nad programem)

Zespół roboczy tworzą osoby w sposób szczególnie zainteresowane ochroną środowiska w gminie. Są to m.in.: radni, pracownicy urzędu gminy, pracownicy przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy, przedstawiciele jednostek pomocniczych samorządu, nauczyciele, przedstawiciele organizacji społecznych, których celem statutowym jest ochrona środowiska, przedstawiciele organizacji społecznych, grup mieszkańców i inni zainteresowani problematyką ochrony środowiska w Gminie.

W trakcie każdego ze spotkań zespół roboczy został podzielony na grupy. Każda z grup wypracowała własną wersję przedmiotowego elementu programu. Każda z wersji została publicznie przedstawiona. Dalsze prace nad poszczególnymi elementami systemu były prowadzone przez zarząd i radę koordynacyjną.

Rada koordynacyjna (przedstawiciele: władz wykonawczych gminy, rady gminy, władz obszarów chronionych, przedsiębiorców, organizacji ekologicznych, społeczności lokalnej).

Rada czuwa nad właściwym kierunkiem przebiegu prac. Każdy z jej członków, w zakresie swoich kompetencji ocenia zgodność kierunku prowadzonych prac z przyjętą polityką środowiskową oraz z interesem wspólnoty lokalnej.

Radzie koordynacyjnej przesyłane są kolejne dokumenty wypracowywane przez zespół roboczy i zarząd. Rada koordynacyjna przekazuje swoje opinie zarządowi na temat opracowanych dokumentów.

6.3. Diagnoza

Na etapie diagnozy przeprowadzono analizę 3 obszarów:

- stanu środowiska Gminy,
- wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań,
- dotychczas stosowanych rozwiązań i procedur.

Diagnoza stanu środowiska

Przed przestąpieniem do prowadzenia prac planistycznych dokonano diagnozy aktualnego stanu środowiska oraz efektów ekologiczno-ekonomicznych dotychczasowych działań w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami. Diagnozę stanu dokonano w ramach tzw. przeglądu środowiskowego poprzez analizę dokumentów znajdujących się w Gminie, jak również poprzez identyfikację aspektów środowiskowych Gminy.

Diagnoza przeprowadzana została w oparciu o wcześniej przygotowany kwestionariusz. Badaniu podlegały dokumenty znajdujące się w urzędzie. Przeprowadzono również przegląd środowiskowy Gminy w ramach, którego wyróżniono aspekty środowiskowe Gminy. Identyfikację aspektów środowiskowych przeprowadzono wzorując się na metodzie zaczerpniętej z normy ISO 14001. W myśl normy *aspekt środowiskowy to każdy element działalności jednostki organizacyjnej, który może wejść w relacje ze środowiskiem.*

Diagnozę stanu Gminy Wąsosz przeprowadzono w oparciu o dokumenty: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wąsosz, Wieloletni Plan Inwestycyjny, Plan Rozwoju Lokalnego.

Etap diagnozy zakończył się przygotowaniem dokumentu, który stanowi część Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz.

Analiza uwarunkowań

Zgodnie z ustawowymi wymaganiami program ochrony środowiska powinien być zgodny z dokumentami wyższego szczebla. Pod uwagę należy wziąć nie tylko powiatowy program ochrony środowiska, lecz szereg innych dokumentów, z którymi gminny program powinien być spójny. Wśród najważniejszych należy wymienić:

1. Dokumenty wewnętrzne gminy:

- strategia rozwoju,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- wieloletni plan inwestycyjny
- polityki sektorowe;

2. Dokumenty zewnętrzne

- powiatowy program ochrony środowiska,
- powiatowy plan gospodarki odpadami,
- wojewódzki program ochrony środowiska,
- wojewódzki plan gospodarki odpadami,
- Polityka Ekologiczna Państwa.

Wydaje się, że szczególną rolę należałoby zwrócić na 3 dokumenty: strategię rozwoju gminy, powiatowy program ochrony środowiska i powiatowy plan gospodarki odpadami.

Program ochrony środowiska jest dokumentem sektorowym. Dotyczy jednego, wybranego obszaru. Kierunek rozwoju gminy zawarty jest w strategii. Program ochrony środowiska powinien służyć realizacji strategii. Powinien wpisywać się w zawarte tam priorytety, cele i zadania, a przynajmniej nie być z nimi sprzeczny.

Powiatowy program ochrony środowiska i powiatowy plan gospodarki odpadami są najbliższymi programowi i planowi gminnym dokumentami sektorowymi. Prawo ochrony środowiska zakłada zgodność programu i planu gminnego z programem i planem powiatowym. Dokładna analiza programu powiatowego, oraz celów i zadań gminnych pod kątem ich zgodności jest bardzo ważnym elementem procedury przygotowywania programu.

Analiza stosowanych rozwiązań i procedur

Ma na celu zdiagnozowanie sposobu podejścia władz gminnych do lokalnych problemów środowiskowych. Określeniu podlegają metody zarządzania środowiskowego, a także stosowane procedury. Wychodzi się z założenia, że nie tylko kapitałochłonne nakłady inwestycyjne mogą przynieść poprawę relacji człowiek-środowisko. Często niedocenianym, a wydaje się

ważnym obszarem jest sposób podejścia do środowiska, sposób organizacji i zarządzania nim, stosowane procedury.

W trakcie opracowywania Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz dokonano analizy stosowanych rozwiązań i procedur. Odpowiednie pytania dotyczące tych zagadnień zostały zawarte w formularzu przeglądu środowiskowego.

VII Polityka środowiskowa

Nadrzędny cel, który gmina zamierza osiągnąć poprzez realizację programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami, kluczowe zasady i sposób działania oraz priorytety środowiskowe powinny znaleźć swoją formalną postać. Powinny być jasno określone i podane do publicznej wiadomości. Powinny stanowić swoiste spoiwo cementujące wszystkie osoby i wszelkie działania związane z realizacją programu. Dokument ten, za normą ISO 14001, otrzymuje nazwę polityki środowiskowej. Polityka środowiskowa gminy powinna:

- być adekwatna do problemów środowiskowych gminy,
- określać priorytety środowiskowe,
- zakreślać ramy działania, w których zostaną ustanowione cele i zadania środowiskowe,
- zawierać zobowiązanie do ciągłej poprawy, do ciągłego podnoszenia skuteczności działania,
- być zakomunikowana wszystkim zainteresowanym,
- być publicznie dostępna.

Polityka środowiskowa powinna stanowić fundamentalny dokument całego procesu przygotowywania wdrażania i realizacji programu ochrony środowiska i gospodarki odpadami. Powinna być punktem odniesienia wszystkich działań operacyjnych. W ramach programu nie powinny być prowadzone żadne działania, które byłyby sprzeczne z polityką środowiskową.

Odpowiedzialność za politykę środowiskową bierze na siebie najwyższy stopień kierownictwa. Stąd istotna rola władz gminy w definiowaniu tego strategicznego dokumentu. W ostatecznym kształcie polityka środowiskowa powinna być podpisana przez wójta/burmistrza/prezydenta, lub być przyjęta i podpisana przez radę gminy.

Polityka środowiskowa może mieć również istotne implikacje promocyjne. Może być wykorzystana zarówno w wewnętrznej, jak i zewnętrznej promocji gminy.

Polityka Środowiskowa Gminy Wąsosz została zredagowana i podpisana przez Burmistrza Wąsosza. W wersji oryginalnej dokument został podpisany w 4 egzemplarzach.

Polityka środowiskowa Gminy Wąsosz

Ochrona środowiska naturalnego to jeden z najważniejszych czynników determinujących funkcjonowanie jednostek samorządowych. Troska o środowisko stanowi jeden z priorytetów Gminy Wąsosz. Podejmujemy działania proekologiczne w myśl zasady ekorozwoju. Naszym celem jest ciągłe zmniejszanie szkodliwych oddziaływań na środowisko.

Polityka Środowiskowa Gminy Wąsosz ukierunkowana jest na:

- *doskonalenie i racjonalizowanie systemu gospodarki odpadami*
- *wprowadzenie racjonalnego i nowoczesnego rozwiązania zapewniającego sprawną gospodarkę wodno-ściekową*
- *ochronę zasobów przyrodniczych*
- *zachowanie walorów krajobrazowych*
- *rozwijanie współpracy z gminami sąsiednimi na rzecz wspólnej ochrony środowiska*
- *wprowadzenie działań zmierzających do pogłębienia świadomości ekologicznej mieszkańców*

Deklarujemy rozwój Gminy zgodny z najlepszą praktyką współistnienia systemu społeczno-gospodarczego ze środowiskiem naturalnym. Jednocześnie zobowiązujemy się do spełnienia wymagań i ciągłego doskonalenia wszystkich działań prowadzonych w ramach zarządzania środowiskowego.

Treść polityki środowiskowej jest zakomunikowana społeczności lokalnej, publicznie dostępna i w miarę potrzeb aktualizowana.

Zbigniew Stuczyk

Burmistrz Wąsosza

7.1. Wizja ochrony środowiska

Wizja to jeden z bardzo ważnych elementów programu o charakterze strategicznym. Wizja jest próbą opisanego stanu rzeczywistości w danym obszarze, do którego zamierza się dążyć. Który zamierza się osiągnąć w bliżej nie określonej przyszłości. Stanowi ona swojego rodzaju doskonały model.

Wizja ochrony środowiska i gospodarki odpadami dla Gminy Wąsosz została opracowana w drodze wnikliwej analizy wszystkich możliwych uwarunkowań środowiskowych oraz sposobów ich realizacji.

Wizja ochrony środowiska w gminie Wąsosz

Gmina Wąsosz efektywnie zarządza systemem gospodarowania odpadami w oparciu o sporządzony gminny plan gospodarki odpadami.

Cały obszar gminy podlega zorganizowanemu systemowi selektywnego odbioru odpadów, obejmującemu wszystkie gospodarstwa domowe. Punkty odbioru odpadów są przystosowane do wstępnej, kompleksowej segregacji wszystkich podstawowych typów odpadów, spełniają wymagania sanitarne i są regularnie opróżniane

Na terenie Gminy Wąsosz istnieje duże, nowoczesne składowisko odpadów działające w miejscowości Rudna Wielka w oparciu o partnerstwo publiczno – prywatne (współpraca Gminy z prywatnym przedsiębiorcą).

Na terenie gminy nie istnieją dzikie składowiska odpadów, a tereny kiedyś zdegradowane są zrekultywowane.

Gmina jest w całości skanalizowana, ścieki płyną do jednej, nowoczesnej oczyszczalni ścieków w Wąsoszu. Gmina aktywnie współpracuje z gminami ościennymi w zakresie oczyszczania ścieków.

Gmina Wąsosz współpracuje z gminami ościennymi w zakresie składowania, odzysku i recyklingu odpadów.

Działania władz gminnych zmierzają w kierunku wspierania edukacji społeczności lokalnej w zakresie gospodarki odpadami. W zakresie gospodarki odpadami, mieszkańcy gminy aktywnie uczestniczą w dążeniu do zachowania czystości w miejscu zamieszkania, do czego przyczynia się intensywnie prowadzona edukacja ekologiczna

VIII Obszary strategiczne

Wszelkie działania w zakresie Programu powinny skupić się na określonych domenach. Wyróżnienie odpowiednich obszarów, to kolejny ważny krok w przygotowaniu programu.

Wyróżnienia obszarów strategicznych dokonać można różnymi sposobami. Wydaje się, że najbardziej skuteczne dla programowania ochrony środowiska w gminie powinny być:

- analiza diagnozy stanu środowiska i gospodarki odpadami
- analiza aspektów środowiskowych,
- definiowanie obszarów problemowych.

Powyższe metody zastosowano dla wyróżnienia obszarów strategicznych w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarki odpadami dla Gminy Wąsosz. Analizy diagnozy dokonano na podstawie wcześniej przeprowadzonych badań. Podobnie w przypadku aspektów środowiskowych - dokonano analizy wcześniej wyróżnionych aspektów. Trzecim elementem pozwalającym wyróżnić obszary strategiczne była diagnoza obszarów problemowych.

Obszary problemowe Gminy Wąsosz w dziedzinie ochrony środowiska

I Świadomość ekologiczna społeczeństwa

1. Niedostateczny poziom świadomości ekologicznej mieszkańców gminy
2. Brak edukacji ekologicznej mieszkańców
3. Niestosowanie „dobrych praktyk” w rolnictwie

II Gospodarka wodno-ściekowa

1. Brak oczyszczalni ścieków
2. Brak kanalizacji
3. Zanieczyszczenie wód gruntowych przez nieszczelne szamba

III Ochrona środowiska przyrodniczego

1. Brak szczelnych zbiorników na gnojovicę
2. Brak płyt obornikowych
3. Wypalanie łąk i nieużytków
4. Zaśmiecanie lasów

IV Jakość i ochrona powietrza

1. Brak gazyfikacji gminy
2. Niewykorzystywane odnawialne źródła energii

V Gospodarka odpadami

1. Słabo rozwinięty system selektywnej zbiórki odpadów
2. Średnia ilość podpisanych umów na wywóz odpadów
3. Spalanie odpadów

Na podstawie wyróżnionych obszarów problemowych, wcześniej określonych aspektów środowiskowych oraz przeprowadzonej diagnozy stanu środowiska wyróżniono obszary strategiczne. Wyróżniono 6 obszarów strategicznych:

Obszar strategiczny I

Świadomość ekologiczna społeczeństwa

Obszar strategiczny II

Sprawna i funkcjonująca sieć wodno-ściekowa

Obszar strategiczny III

Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Obszar strategiczny IV

Czyste powietrze i alternatywne źródła energii

Obszar strategiczny V

Zarządzanie środowiskowe

Obszar strategiczny VI

Gospodarka odpadami

W powyższych 6 obszarach strategicznych zostały zdefiniowane cele i zadania środowiskowe

8.1. Cele i zadania środowiskowe

Cele środowiskowe

Istota celów i zadań środowiskowych sprowadza się do tego, iż to właśnie one tworzą rzeczywisty program ochrony środowiska w gminie. Mówiąc

o celach środowiskowych proponujemy posługiwać się ich następującą definicją:

„Efekty, które zamierza się osiągnąć, wynikające z polityki środowiskowej oraz z istotnych aspektów środowiskowych, które jednostka organizacyjna sama wyznacza sobie do osiągnięcia, i które są określane ilościowo, jeśli tylko jest to praktycznie możliwe.”

Koncentrując się na powyższej definicji, oraz na wymaganiach formalno-prawnych i metodycznych, należałoby określić atrybuty celów środowiskowych. Cele środowiskowe:

- wpisują się w cele dokumentów wyższego szczebla,
- służą realizacji misji gminy,
- pozwalają dążyć do osiągnięcia stanu określonego w wizji,
- wynikają z polityki środowiskowej,
- są ustalane w obrębie obszarów strategicznych,
- nie są sprzeczne ze strategicznymi celami gminy postawionymi w strategii rozwoju lub w programach sektorowych,
- są ustalane przez gminę,
- są możliwe do osiągnięcia (możliwości finansowe, technologiczne),
- są określone ilościowo (o ile to możliwe).

Należy zwrócić uwagę, że cele gmina sama sobie ustala do osiągnięcia. W kontekście tego nie do przyjęcia byłaby sytuacja, gdyby postawione cele nie zostały zrealizowane. Stąd bardzo ważne jest określenie przez gminę wysokości środków przeznaczonych na realizację programu.

Zadania środowiskowe

Zadania środowiskowe to szczególne wymagania odnośnie skuteczności działania ujęte ilościowo, jeśli jest to praktycznie możliwe, odnoszące się do jednostki organizacyjnej lub jej części, które wynikają z celów środowiskowych, które muszą być ustalone i zrealizowane dla osiągnięcia tych celów.

Zadania służące realizacji celów mogą mieć różnorodny charakter - w zależności od kryterium zadania można podzielić na: krótkookresowe i długookresowe, wysokonakładowe i niskonakładowe, techniczno-technologiczne i organizacyjne, itd. Często ten sam cel można osiągnąć

realizacją zupełnie różnych zadań. Ważne jest, aby tak skonstruować zadania, żeby były one realizowalne i pozwalały osiągać postawione cele.

Zaproponowane w programie zadania podzielono na 3 kategorie: pierwszej ważności, drugiej ważności i trzeciej ważności.

Zadania pierwszej ważności składają się na podstawę programu i powinny być zrealizowane w 100%. Przyjmując program należy w pełni zabezpieczyć środki na ich realizację. Zadania drugiej ważności zakładają częściowe współfinansowanie ze środków zewnętrznych. Środki te są środkami potencjalnymi. W momencie tworzenia programu środki nie zostały przyznane gminie. Realizacja zadań optymalnych wymyka się więc częściowo spod kontroli gminy. Zadania trzeciej ważności mają charakter uzupełniający. W pewnym stopniu są to zadania przekraczające oczekiwania. Ich realizacja zależy również od uzyskania środków zewnętrznych.

IX Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz na lata 2006-2009 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2010-2013

Obszar strategiczny I Świadomość ekologiczna społeczeństwa

Cele	Zadania	Charakter ¹⁾	Odpowiedzialny	Nakłady (zł)	Źródła finansowania
1. Ukształtowanie nawyków ekologicznych wśród mieszkańców Gminy	1. Opracowanie i realizacja cyklu prelekcji z zakresu ekologii, alternatywnych źródeł energii, ochrony środowiska, prawa i zarządzania środowiskowego	1	Urząd Gminy, organizacja zewnętrzna	5 000	GFOŚiGW
	2. Opracowanie i wydanie broszury propagującej ekologiczny styl życia mieszkańców wsi	2	Urząd Gminy, organizacja zewnętrzna	5 000	PFOŚiGW GFOŚiGW
2. Ukształtowanie świadomości ekologicznej rolników	1. Zorganizowanie warsztatów szkoleniowych dla rolników z zakresu stosowania kodeksu dobrej praktyki rolniczej, rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	2	Ośrodek doradztwa rolniczego, Urząd Gminy	9 000	-
	2. Wydawanie i systematyczna aktualizacja ulotki promującej „ekologiczny” styl życia (w oparciu o projekty uczniów)	2	Urząd Gminy	2 000	GFOŚiGW
	3. Wspomaganie merytoryczne rolników budujących płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę i gnojowicę	1	Urząd Gminy	b.n.	-
3. Ekologiczny styl życia dzieci i młodzieży	1. Opracowanie koncepcji i urządzenie ścieżek dydaktycznych na wydzielonych obszarach chronionych	1	Urząd Gminy	5 000	Budżet Gminy, GFOŚiGW
	2. Wprowadzenie bloku dotyczącego obiektów i obszarów chronionych terenu Gminy Wąsosz w ramach nauczania przedmiotów przyrodniczych	3	Szkoły	b.n.	-
	3. Organizowanie corocznych konkursów przyrodniczych	1	Szkoły	5 000	Budżet Gminy Sponsorzy

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

	4. Zorganizowanie i przeprowadzenie wycieczek rekreacyjno-dydaktycznych po obszarach chronionych na terenie Gminy Wąsosz	2	Szkoły	2 000	Sponsorzy
	5. Zorganizowanie corocznego konkursu na plakat o tematyce przyrodniczej, dot. ochrony przyrody, ekologii	1	Szkoły	4 000	Budżet Gminy Sponsorzy

¹⁾ 1- pierwsza ważność, 2 – druga ważność, 3 – trzecia ważność

GFOŚiGW – Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 PFOŚiGW – Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 b.n. – zadanie beznakładowe

Obszar strategiczny II
Sprawna i funkcjonująca sieć wodno-ściekowa

Cele	Zadania	Charakter¹⁾	Odpowiedzialny	Nakłady	Źródła finansowania
1. Budowa infrastruktury wodno-ściekowej	1. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu, ul. Rzemieślnicza	1	Urząd Gminy	4 500 000	Środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW Fundusz Spójności
	2. Budowa kanalizacji dla całej Gminy Wąsosz	1	Urząd Gminy	40 000 000	Środki własne, WFOŚiGW, NFOŚiGW Fundusz Spójności
	3. Budowa wodociągu Bartków-Lugi-Uniślawice	1	Urząd Gminy	1 400 000	Środki własne, WFOŚ, NFOŚiGW,
2. Zagospodarowanie gnojówki i obornika	1. Próba pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę	3	Urząd Gminy	b.n.	-

Obszar strategiczny III
Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cele	Zadania	Charakter¹⁾	Odpowiedzialny	Nakłady	Źródła finansowania
1. Objęcie ochroną konserwatorską nowych obszarów	1. Opracowanie rejestru obszarów i stanowisk wymagających szczególnej ochrony	1	Urząd Gminy	b.n.	-
	2. Utworzenie Parku Krajobrazowego „Buki w Bartkowie”	2	Urząd Gminy	-	-
	3. Utworzenie planowanych użytków ekologicznych	3	Rada Gminy we współpracy ze Szkołą i organizacjami pozarządowymi	b.n.	-
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	1. Zorganizowanie szkoleń i warsztatów z zakresu Programu Rolnośrodowiskowego	1	Urząd Gminy	4 000	Budżet Gminy
	2. Opracowanie Programu Rozwoju Agroturystyki i Rolnictwa Ekologicznego	2	Urząd Gminy	10 000	Budżet Gminy
	3. Promowanie stosowania metod uprawy zgodnych z kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych	3	Urząd Gminy, ODR	b.n.	-
	4. Opracowanie programu rozbudowy bazy turystycznej	1	Urząd Gminy	5 000	Budżet Gminy
	5. Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego całej Gminy	1	Urząd Gminy	1 000 000	Budżet Gminy
3. Ochrona cennych gatunków	1. Prowadzenie remontów i inwestycji uwzględniając potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi oraz ochrona i zmniejszenie zagrożenia dla miejsc ich rozrodu i przebywania	1	Urząd Gminy we współpracy z e Szkołą i organizacjami pozarządowymi	b.n.	-

Obszar strategiczny IV
Czyste powietrze i alternatywne źródła energii

Cele	Zadania	Charakter¹⁾	Odpowiedzialny	Nakłady (zł)	Źródła finansowania
1. Wykorzystanie proekologicznych źródeł energii	1. Promowanie proekologicznych rozwiązań w stosowaniu źródeł energii	1	Urząd Gminy	b.n.	-
	2. Opracowanie koncepcji gazyfikacji Gminy	2	Urząd Gminy	10 000	Budżet Gminy
2. Poprawa jakości powietrza	1. Budowa obwodnicy Wąsosza	3	Urząd Gminy w zakresie lobbingu	b.n.	-

Obszar strategiczny V
Zarządzanie środowiskowe

Cele	Zadania	Charakter¹⁾	Odpowiedzialny	Nakłady (zł)	Źródła finansowania
1. Monitoring potencjalnych źródeł zanieczyszczeń	1. Opracowanie i prowadzenie monitoringu wielkich ferm hodowlanych pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	1	Urząd Gminy	b.n.	-
	2. Opracowanie i prowadzenie monitoringu zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	1	Urząd Gminy	b.n.	-
	3. Przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł zanieczyszczeń pochodzenia komunalnego (szamba, dzikie składowiska odpadów)	1	Urząd Gminy	b.n.	
2. Przeciwdziałanie skutkom poważnych awarii	1. Opracowanie procedury koordynacji działań na wypadek poważnych awarii	3	Urząd Gminy	b.n.	-

Obszar strategiczny VI

Gospodarka odpadami

Ten obszar strategiczny opisany został szczegółowo w Planie Gospodarki Odpadami Gminy Wąsosz.

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz na lata 2006-2009 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2010-2013

Harmonogram realizacji

**Obszar strategiczny I
Świadomość ekologiczna społeczeństwa**

Cele	Zadania	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Ukształtowanie nawyków ekologicznych mieszkańców Gminy	1. Opracowanie i realizacja cyklu prelekcji z zakresu ekologii, alternatywnych źródeł energii, ochrony środowiska, prawa i zarządzania środowiskowego		X	X	X				
	2. Opracowanie i wydanie broszury propagującej ekologiczny styl życia mieszkańców wsi			X	X				
2. Ukształtowanie świadomości ekologicznej rolników	1. Zorganizowanie warsztatów szkoleniowych dla rolników z zakresu stosowania kodeksu dobrej praktyki rolniczej, rolnictwa ekologicznego i agroturystyki		X		X		X		X
	2. Wydawanie i systematyczna aktualizacja ulotki promującej „ekologiczny” styl życia (w oparciu o projekty uczniów)		X	X	X	X	X	X	X
	3. Wspomaganie merytoryczne rolników budujących płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę i gnojowicę		X	X	X				
3. Ekologiczny styl życia dzieci i młodzieży	1. Opracowanie koncepcji i urządzenie ścieżek dydaktycznych na wydzielonych obszarach chronionych				X				
	2. Wprowadzenie bloku dotyczącego obiektów i obszarów chronionych terenu Gminy Wąsosz w ramach nauczania przedmiotów przyrodniczych			X	X	X	X	X	X
	3. Organizowanie corocznych konkursów przyrodniczych		X	X	X	X	X	X	X

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

	4. Zorganizowanie i przeprowadzenie wycieczek rekreacyjno-dydaktycznych po obszarach chronionych na terenie Gminy Wąsosz			X	X	X	X	X	X
	5. Zorganizowanie corocznego konkursu na plakat o tematyce przyrodniczej, dot. ochrony przyrody, ekologii		X	X	X	X	X	X	X

Obszar strategiczny II

Sprawna i funkcjonująca sieć wodno-ściekowa

Cele	Zadania	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Budowa infrastruktury wodno-ściekowej	1. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu, ul. Rzemieślnicza	X	X	X					
	2. Budowa kanalizacji dla całej Gminy Wąsosz		X	X	X	X			
	3. Budowa wodociągu Bartków-Ługi-Uniślawice		X	X					
2. Zagospodarowanie gnojówki i obornika	1. Próba pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę		X	X					

Obszar strategiczny III
Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cele	Zadania	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Objęcie ochroną konserwatorską nowych obszarów	1. Opracowanie rejestru obszarów i stanowisk wymagających szczególnej ochrony		X						
	2. Utworzenie Parku Krajobrazowego „Buki w Bartkowie”			X					
	3. Utworzenie planowanych użytków ekologicznych			X					
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	1. Zorganizowanie szkoleń i warsztatów z zakresu Programu Rolnośrodowiskowego		X	X					
	2. Opracowanie Programu Rozwoju Agroturystyki i Rolnictwa Ekologicznego			X					
	3. Promowanie stosowania metod uprawy zgodnych z kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych	X	X	X	X	X	X	X	X
	4. Opracowanie programu rozbudowy bazy turystycznej		X						
	5. Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego całej Gminy			X	X				
3. Ochrona cennych gatunków	1. Prowadzenie remontów i inwestycji uwzględniając potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi oraz ochrona i zmniejszenie zagrożenia dla miejsc ich rozrodu i przebywania	X	X	X	X	X	X	X	X

Obszar strategiczny IV
Czyste powietrze i alternatywne źródła energii

Cele	Zadania	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Wykorzystanie proekologicznych źródeł energii	1. Promowanie proekologicznych rozwiązań w stosowaniu źródeł energii		X	X	X	X	X	X	X
	2. Opracowanie koncepcji gazyfikacji Gminy				X				
2. Poprawa jakości powietrza	1. Budowa obwodnicy Wąsosza					X	X	X	X

Obszar strategiczny V
Zarządzanie środowiskowe

Cele	Zadania	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Monitoring potencjalnych źródeł zanieczyszczeń	1. Opracowanie i prowadzenie monitoringu wielkich ferm hodowlanych pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów		X						
	2. Opracowanie i prowadzenie monitoringu zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów		X						
	3. Przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł zanieczyszczeń pochodzenia komunalnego (szamba, dzikie składowiska odpadów)			X					
2. Przeciwdziałanie skutkom poważnych awarii	1. Opracowanie procedury koordynacji działań na wypadek poważnych awarii		X						

X Monitoring i ocena

Systematycznie prowadzony monitoring (kontrola) pozwala na weryfikację podejmowanych działań, zarówno w sferze ekologicznej jak i ekonomicznej. Dlatego też programy ochrony środowiska podlegają monitoringowi na każdym szczeblu ich realizacji.

W Krajowym Programie Ochrony Środowiska system monitoringu tworzą:

- Raporty rządowe i organizacji pozarządowych
- ogólnopolskie konferencje, na których oceniana jest realizacja programu
- opinie i oceny zewnętrzne wydawane przez agendy ONZ i in.

Monitoring regionalnego Programu Ochrony Środowiska powinien opierać się na stałym i ciągłym procesie obserwacji ilościowych i jakościowych zmian wybranych wskaźników. Celem procesu jest dostarczenie wszelkich informacji na temat słuszności i skuteczności podejmowanych działań oraz ich zmianę w przypadku rozbieżności pomiędzy założeniami a uzyskanymi rezultatami. Bieżąca i etapowa kontrola realizacji Programu Ochrony Środowiska powinna zostać zapewniona poprzez ustalenie ogólnych zasad procesu monitoringu.

Na monitoring programu ochrony środowiska regionu powinny składać się następujące działania:

1. Systematyczne zbieranie informacji oraz wszelkich danych liczbowych dotyczących realizacji celów i zadań strategicznych.
2. Opracowywanie cyklicznych raportów na temat stopnia realizacji Programu Ochrony Środowiska w sferze społeczno-gospodarczej.
3. Ocena rozbieżności pomiędzy założonymi celami i zadaniami a osiągniętymi rezultatami.
4. Identyfikacja obszarów wymagających podjęcia działań interwencyjnych oraz analiza przyczyn rozbieżności.
5. Określenie stopnia wykonania założonych celów i zadań oraz ocena osiągniętych rezultatów.
6. Planowanie zmian w strategii oraz wdrożenie nowo przyjętych działań.

Ocena realizacji Programu Ochrony Środowiska powinna być przeprowadzona:

- po zakończeniu opracowania programu,
- w trakcie jego realizacji,
- po zakończeniu realizacji wszystkich przyjętych celów i zadań przyjętych w programie.

Efekty podlegające ocenie można podzielić na: wymierne, dające się określić liczbowo (np. liczba kilometrów położonych rur kanalizacyjnych) oraz niewymierne, oceniane subiektywnie w postaci punktowej (np. wzrost świadomości ekologicznej społeczności).

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska stopień realizacji programu jest oceniany przez radę gminy na podstawie raportu z wykonania programu, który sporządzany jest co dwa lata. Również co dwa lata weryfikacji podlega lista celów i zadań przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach od wdrożenia planu.

Bieżące działania podejmowane w ramach monitoringu programu ochrony środowiska dają obraz postępu w realizacji założonych celów i zadań. W perspektywie długoletniej monitoring umożliwi obserwację dynamiki realizacji celów oraz zmian strukturalnych.

Poniżej przedstawiono narzędzia monitoringu realizacji Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz. Dla każdego zadania określono miernik jego realizacji, skalę oceny oraz częstotliwość oceny. Przyjęcie jednakowej wysokości skali (0-5) dla każdego z zadań pozwoli określić poziom osiągnięcia danego celu (na określonym etapie jego realizacji), a także poziom zaawansowania realizacji programu. Proponuje się określić następujące stopnie poziomu zaawansowania realizacji programu lub osiągnięcia danego celu (średnia ocena dla całego programu lub dla danego celu):

- powyżej 4,50 - bardzo wysoki poziom realizacji programu (osiągania celu); program (cel) zrealizowany w całości lub prawie w całości;
- 3,50-4,49 - wysoki poziom zaawansowania programu (osiągania celu);
- 2,50-3,49 - średni poziom zaawansowania programu (osiągania celu);

- 1,50-2,49 - niski poziom zaawansowania programu (osiągania celu);
- 0,50-1,49 - bardzo niski poziom zaawansowania programu (osiągania celu);
- poniżej 0,5 - program (cel) w niewielkim stopniu zrealizowany, trudno mówić o jego zaawansowaniu; program (cel) w początkowym stopniu realizacji.

Oceny realizacji Programu jako całości proponuje się dokonać w następujących terminach:

- 30 czerwca 2007 r.
- 31 grudnia 2007 r.
- 30 czerwca 2008 r. (termin obligatoryjny, wymagany Prawem ochrony środowiska; wynik i odpowiedni sprawozdanie należy przedstawić Radzie Gminy Wąsosz)
- 31 grudnia 2008 r.
- 30 czerwca 2009 r. (termin obligatoryjny, wymagany Prawem ochrony środowiska; wynik i odpowiedni sprawozdanie należy przedstawić Radzie Gminy Wąsosz; w tym terminie należy również dokonać aktualizacji Programu).

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz na lata 2006-2009 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2010-2013

Monitoring realizacji

Obszar strategiczny I

Świadomość ekologiczna społeczeństwa

Cele	Zadania	Miernik realizacji	Skala oceny	Częstotliwość oceny
1. Ukształtowanie nawyków ekologicznych mieszkańców Gminy	1. Opracowanie i realizacja cyklu prelekcji z zakresu ekologii, alternatywnych źródeł energii, ochrony środowiska, prawa i zarządzania środowiskowego	Liczba przeprowadzonych prelekcji wraz z listą uczestników	5 – zorganizowanie 5 prelekcji w roku dla co najmniej 15 uczestników 4 - zorganizowanie 4 prelekcji w roku dla co najmniej 15 uczestników 3 - zorganizowanie 3 prelekcji w roku dla co najmniej 15 uczestników 2 - zorganizowanie 2 prelekcji w roku dla co najmniej 15 uczestników 1- zorganizowanie 1 prelekcji w roku dla co najmniej 15 uczestników 0 – żadna prelekcja nie została zorganizowana	Raz w roku
	2. Opracowanie i wydanie broszury propagującej ekologiczny styl życia mieszkańców wsi	Liczba rozpowszechnionych broszur	5 - broszury dotarły do 75-100% gospodarstw domowych 4 - broszury dotarły do 50-75% gospodarstw domowych 3 - broszury dotarły do 25-50% gospodarstw domowych 2 - broszury dotarły do 10-25% gospodarstw domowych 1 - broszury dotarły do mniej niż 10% gospodarstw domowych 0 - broszura nie została wydana	W każdym roku realizacji zadania -po zakończonej akcji

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

2. Ukształtowanie świadomości ekologicznej rolników	1. Zorganizowanie warsztatów szkoleniowych dla rolników z zakresu stosowania kodeksu dobrej praktyki rolniczej, rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	Liczba przeprowadzonych warsztatów wraz z listą uczestników	5 – zorganizowanie warsztatów w danym (zgodnym z harmonogramem) roku; 30 lub więcej uczestników 4 - zorganizowanie warsztatów; 20-29 uczestników 3 - zorganizowanie warsztatów; 15-19 uczestników 2 - zorganizowanie warsztatów; 10-14 uczestników 1- zorganizowanie warsztatów; mniej niż 10 uczestników 0 – warsztaty nie zostały zorganizowane	Raz w roku, w którym zaplanowano realizację zadania
	2. Wydawanie i systematyczna aktualizacja ulotki promującej „ekologiczny” styl życia (w oparciu o projekty uczniów)	Liczba rozdysponowanych ulotek	5 - ulotka dotarła do 75-100% gospodarstw domowych 4 - ulotka dotarła do 50-75% gospodarstw domowych 3 - ulotka dotarła do 25-50% gospodarstw domowych 2 - ulotka dotarła do 10-25% gospodarstw domowych 1 - ulotka dotarła do mniej niż 10% gospodarstw domowych 0 ulotka nie została wydana	Po zakończeniu akcji w każdym roku, w którym została zaplanowana (zgodnie z harmonogramem)
	3. Wspomaganie merytoryczne rolników budujących płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę i gnojowicę	Liczba przeprowadzonych warsztatów wraz z listą uczestników	5 - zorganizowanie spotkania w danym (zgodnym z harmonogramem) roku; 30 lub więcej uczestników 4 - zorganizowanie spotkania; 20-29 uczestników 3 - zorganizowanie spotkania; 15-19 uczestników 2 - zorganizowanie spotkania; 10-14 uczestników 1- zorganizowanie spotkania; mniej niż 10 uczestników 0 – spotkanie nie zostały zorganizowane	Raz w roku, w którym zaplanowani realizację zadania
3. Ekologiczny styl życia dzieci i młodzieży	1. Opracowanie koncepcji i urządzenie ścieżek dydaktycznych na wydzielonych obszarach chronionych	Poziom zaawansowania koncepcji	5 - dokładnie opracowana, ostateczna wersja koncepcji wraz z dokumentacją techniczną i przyrodniczą 4 - opracowana koncepcja, częściowo przygotowana dokumentacja 3 - opracowana koncepcja, brak dokumentacji 2 - koncepcja w zaawansowanym stadium 1 - koncepcja w pierwotnym stadium 0 - nie podjęto działań w zakresie przygotowania koncepcji	Raz w roku, począwszy od pierwszego roku wskazanego w harmonogramie jako roku opracowania koncepcji

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

	<p>2. Wprowadzenie bloku dotyczącego obiektów i obszarów chronionych terenu Gminy Wąsosz w ramach nauczania przedmiotów przyrodniczych</p>	<p>Liczba godzin przeprowadzonych zajęć</p>	<p>5 - została opracowana koncepcja i program bloku tematycznego, zajęcia zostały przeprowadzone w pełnym, planowanym zakresie 4 - została opracowana koncepcja i program bloku tematycznego, zajęcia zostały przeprowadzone jednak w niepełnym, planowanym zakresie 3 - została opracowana koncepcja i program bloku tematycznego, jednak zajęcia nie zostały przeprowadzone 2 - została opracowana koncepcja i częściowo program bloku tematycznego 1- opracowana została tylko koncepcja bloku tematycznego 0 - nie podjęto żadnych działań w celu opracowania i wprowadzenia bloku tematycznego do programów przedmiotów przyrodniczych</p>	<p>Raz w roku</p>
	<p>3. Organizowanie corocznych konkursów przyrodniczych</p>	<p>Lista uczestników (popularność konkursów)</p>	<p>5 - w konkursie uczestniczy ponad 30 osób 4 - w konkursie uczestniczy 20-29 osób 3 - w konkursie uczestniczy 15-19 osób 2 - w konkursie uczestniczy 10-14 osób 1 - w konkursie uczestniczy poniżej 10 osób 0 – konkursu nie zorganizowano, lub nikt nie wziął w nim udziału</p>	<p>Raz w roku</p>
	<p>4. Zorganizowanie i przeprowadzenie wycieczek rekreacyjno-dydaktycznych po obszarach chronionych na terenie Gminy Wąsosz</p>	<p>Liczba wycieczek wraz z listą uczestników</p>	<p>5 - zorganizowanie 2 wycieczek w roku; w sumie ponad 50 uczestników 4 - zorganizowanie 2 wycieczek w roku; w sumie 30-50 uczestników 3 - zorganizowanie 2 wycieczek w roku; w sumie do 30 uczestników 2 - zorganizowanie 1 wycieczki w roku dla ponad 25 uczestników 1- zorganizowanie 1 wycieczki w roku dla mniej niż 25 uczestników 0 - żadna wycieczka nie została zorganizowana</p>	<p>Raz w roku</p>

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

---

	5. Zorganizowanie corocznego konkursu na plakat o tematyce przyrodniczej, dot. ochrony przyrody, ekologii	Lista uczestników (popularność konkursu)	5 - w konkursie uczestniczy ponad 30 osób 4 - w konkursie uczestniczy 20-29 osób 3 - w konkursie uczestniczy 15-19 osób 2 - w konkursie uczestniczy 10-14 osób 1 - w konkursie uczestniczy poniżej 10 osób 0 - konkursu nie zorganizowano, lub nikt nie wziął w nim udziału	Raz w roku
--	---	--	--	------------

Obszar strategiczny II
Sprawna i funkcjonująca sieć wodno-ściekowa

Cele	Zadania	Miernik realizacji	Skala oceny	Częstotliwość oceny
1. Budowa infrastruktury wodno-ściekowej	1. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu, ul. Rzemieślnicza	Etap zaawansowania budowy (%)	5 - budowa ukończona 4 - budowa zrealizowana w powyżej 75% 3 - budowa zrealizowana w 50-75% 2 - budowa zrealizowana w 25-50% 1- budowa zrealizowana w stopniu poniżej 25% 0 - budowa nie rozpoczęta	Raz na pół roku w okresie realizacji zadania
	2. Budowa kanalizacji dla całej Gminy Wąsosz	Liczba podłączonych gospodarstw	5 – podłączono wszystkie % planowanych do podłączenia gospodarstw 4 - podłączono nie wszystkie, ale powyżej 75% planowanych do podłączenia gospodarstw 3 - podłączono 50-75% planowanych do podłączenia gospodarstw 2 - podłączono 25-50% planowanych do podłączenia gospodarstw 1- podłączono poniżej 25% planowanych do podłączenia gospodarstw 0 – nie podłączono żadnego gospodarstwa	Raz na pół roku w okresie realizacji zadania
	3. Budowa wodociągu Bartków-Ługi-Uniślawice	Etap zaawansowania budowy (%)	5 - budowa ukończona 4 - budowa zrealizowana w powyżej 75% 3 - budowa zrealizowana w 50-75% 2 - budowa zrealizowana w 25-50% 1- budowa zrealizowana w stopniu poniżej 25% 0 - budowa nie rozpoczęta	Raz w roku w czasie realizacji zadania

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

2. Zagospodarowanie gnojówki i obornika	1. Próba pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę	Zakres udzielonej pomocy	<p>5 – udzielono wsparcia w wysokości powyżej 30% wartości inwestycji wszystkim zainteresowanym</p> <p>4 – udzielono wsparcia w wysokości powyżej 30% wartości inwestycji ponad 75% zainteresowanych</p> <p>3 – udzielono wsparcia w wysokości powyżej 30% wartości inwestycji 50- 75% zainteresowanych</p> <p>2 – udzielono wsparcia w wysokości powyżej 30% wartości inwestycji 25-50% zainteresowanych</p> <p>1 – udzielono wsparcia w wysokości powyżej 30% wartości inwestycji poniżej 25% zainteresowanych</p> <p>0 – nie udzielono żadnego wsparcia</p>	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
---	---	--------------------------	--	---

Obszar strategiczny III
Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cele	Zadania	Miernik realizacji	Skala oceny	Częstotliwość oceny
1. Objęcie ochroną konserwatorską nowych obszarów	1. Opracowanie rejestru obszarów i stanowisk wymagających szczególnej ochrony	Zaawansowanie dokumentu	5 - w pełni ukończony dokument 4 - dokument ukończony w ok. 50 % 3 - przeprowadzono badania terenowe, ale nie opracowano dokumentu 2 - badania terenowe przeprowadzono w ok. 50% 1- opracowano koncepcje przeprowadzenia badań i redakcji dokumentu 0 - nie podjęto żadnych działań	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
	2. Utworzenie Parku Krajobrazowego „Buki w Bartkowie”	Zaawansowanie prac nad utworzeniem parku	5 - powołano park krajobrazowy 4 - ostatni etap procedury powołania 3 - zgromadzona cała dokumentacja, procedura w toku 2 - trwają prace studialne i prace nad gromadzeniem dokumentacji 1 - istnieje dokładna koncepcja powołania parku 0 – nie podjęto żadnych działań w celu utworzenia parku	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
	3. Utworzenie planowanych użytków ekologicznych	Zaawansowanie prac nad utworzeniem użytków	5 - powołano wszystkie planowane użytki 4 – powołano połowę planowanych użytków 3 – zgromadzono dokumentację, a procedury są w toku 2 – trwają prace studialne i prace nad gromadzeniem dokumentacji 1 - istnieje dokładna koncepcja powołania użytków 0 – nie podjęto żadnych działań w celu utworzenia użytków	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
4. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	1. Zorganizowanie szkoleń i warsztatów z zakresu Programu Rolnośrodowiskowego	Liczba przeprowadzonych warsztatów i szkoleń wraz z listą uczestników	5 – zorganizowanie warsztatów w danym (zgodnym z harmonogramem) roku; 30 lub więcej uczestników 4 - zorganizowanie warsztatów; 20-29 uczestników 3 - zorganizowanie warsztatów; 15-19 uczestników 2 - zorganizowanie warsztatów; 10-14 uczestników 1- zorganizowanie warsztatów; mniej niż 10 uczestników 0 – warsztaty nie zostały zorganizowane	Po przeprowadzonej akcji

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

	2. Opracowanie Programu Rozwoju Agroturystyki i Rolnictwa Ekologicznego	Stopień zaawansowania dokumentu	5 - dokładnie opracowana, ostateczna wersja programu, 4 – program ukończony w co najmniej 75% 3 - program ukończony w 50-75% 2 - program ukończony w 25-50% 1 - program ukończony w mniej niż 25% 0 - nie podjęto działań w zakresie przygotowania programu	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
	3. Promowanie stosowania metod uprawy zgodnych z kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych	Liczba gospodarstw stosujących Dobre Praktyki Rolnicze	5 - Dobre Praktyki Rolnicze stosuje ponad 50% gospodarstw 4 - Dobre Praktyki Rolnicze stosuje ponad 25% gospodarstw 3 - Dobre Praktyki Rolnicze stosuje ponad 10% gospodarstw 2 - Dobre Praktyki Rolnicze stosuje ponad 5% gospodarstw 1 – Wybrane gospodarstwa zaczynają wdrażać Dobre Praktyki Rolnicze 0 – brak zainteresowania kwestią Dobrych Praktyk Rolniczych	Raz w roku
	4. Opracowanie programu rozbudowy bazy turystycznej	Stopień zaawansowania dokumentu	5 - dokładnie opracowana, ostateczna wersja programu, 4 – program ukończony w co najmniej 75% 3 - program ukończony w 50-75% 2 - program ukończony w 25-50% 1 - program ukończony w mniej niż 25% 0 - nie podjęto działań w zakresie przygotowania programu	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem
	5. Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego całej Gminy	Stopień zaawansowania dokumentu	5 - dokładnie opracowana, ostateczna wersja programu, 4 – program ukończony w co najmniej 75% 3 - program ukończony w 50-75% 2 - program ukończony w 25-50% 1 - program ukończony w mniej niż 25% 0 - nie podjęto działań w zakresie przygotowania programu	Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem

<p>5. Ochrona cennych gatunków</p>	<p>1. Prowadzenie remontów i inwestycji uwzględniając potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi oraz ochrona i zmniejszenie zagrożenia dla miejsc ich rozrodu i przebywania</p>		<p>5 - całkowite uwzględnianie potrzeb gatunków towarzyszących człowiekowi 4 - Znaczne, w wielu sprawach całkowite uwzględnianie potrzeb gatunków towarzyszących człowiekowi 3 - w niewielu kwestiach, jednak zauważalnie uwzględnia się potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi 2 - zasadniczo w niewielkim stopniu uwzględnia się potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi, jednak w pojedynczych sytuacjach kwestie takie były brane pod uwagę 1 - rozważa się kwestię potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi 0 - kwestie potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi nie są brane pod uwagę</p>	<p>Raz w roku, w okresie realizacji zadania, zgodnie z harmonogramem</p>
------------------------------------	--	--	--	--

Obszar strategiczny IV
Czyste powietrze i alternatywne źródła energii

Cele	Zadania	Miernik realizacji	Skala oceny	Częstotliwość oceny
1. Wykorzystanie proekologicznych źródeł energii	1. Promowanie proekologicznych rozwiązań w stosowaniu źródeł energii	Opracowanie ulotki promocyjnej	5 - ulotka dotarła do 75-100% gospodarstw domowych 4 - ulotka dotarła do 50-75% gospodarstw domowych 3 - ulotka dotarła do 25-50% gospodarstw domowych 2 - ulotka dotarła do 10-25% gospodarstw domowych 1 - ulotka dotarła do mniej niż 10% gospodarstw domowych 0 - ulotka nie została wydana	Raz w roku w latach zakładanych w harmonogramie na realizację zadania
	2. Opracowanie koncepcji gazyfikacji Gminy	Odsetek gospodarstw zgazyfikowanych	5 - przyłączono 75-100% planowanych gospodarstw domowych 4 - przyłączono 50-75% planowanych gospodarstw domowych 3 - przyłączono 25-50% planowanych gospodarstw domowych 2 - przyłączono 10-25% planowanych gospodarstw domowych 1 - przyłączono mniej niż 10% planowanych gospodarstw domowych 0 – nie podłączono żadnego gospodarstwa domowego	Raz w roku
2. Poprawa jakości powietrza	1. Budowa obwodnicy Wąsosza (ramach lobbingu)	Nie można oceniać nie swoich działań	-	-

Obszar strategiczny V
Zarządzanie środowiskowe

Cele	Zadania	Miernik realizacji	Skala oceny	Częstotliwość oceny
1. Monitoring potencjalnych źródeł zanieczyszczeń	1. Opracowanie i prowadzenie monitoringu wielkich ferm hodowlanych pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	Etap zaawansowania prac nad systemem monitoringu/poziom realizacji	5 – monitoringiem objęto wszystkie wielkie fermy hodowlane, monitoring ma istotny wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową ferm 4 – monitoringiem objęto wszystkie wielkie fermy hodowlane, jednak monitoring ma niewielki lub żaden wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową ferm 3 – prowadzi się częściowy monitoring wielkich ferm hodowlanych, istnieją pewne efekty jego działania 2 – podjęto próby wdrożenia opracowanej koncepcji monitoringu 1 – opracowano koncepcję monitoringu 0 – nie podjęto żadnych działań w kierunku opracowania koncepcji monitoringu	W każdym roku realizacji Programu
	2. Opracowanie i prowadzenie monitoringu zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	Etap zaawansowania prac nad systemem monitoringu/poziom realizacji	5 – monitoringiem objęto wszystkie zakłady mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, monitoring ma istotny wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową zakładów 4 – monitoringiem objęto wszystkie zakłady mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, jednak monitoring ma niewielki lub żaden wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową zakładów 3 – prowadzi się częściowy monitoring zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, istnieją pewne efekty jego działania 2 – podjęto próby wdrożenia opracowanej koncepcji monitoringu 1 – opracowano koncepcję monitoringu 0 – nie podjęto żadnych działań w kierunku opracowania koncepcji monitoringu	W każdym roku realizacji Programu

Program Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz

	3. Przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł zanieczyszczeń pochodzenia komunalnego (szamba, dzikie składowiska odpadów)	Etap zaawansowania prac nad systemem monitoringu/poziom realizacji	5 – monitoringiem objęto wszystkie zakłady mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, monitoring ma istotny wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową zakładów 4 – monitoringiem objęto wszystkie zakłady mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, jednak monitoring ma niewielki lub żaden wpływ na gospodarkę wodno-ściekową i odpadową zakładów 3 – prowadzi się częściowy monitoring zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa, istnieją pewne efekty jego działania 2 – podjęto próby wdrożenia opracowanej koncepcji monitoringu 1 – opracowano koncepcję monitoringu 0 – nie podjęto żadnych działań w kierunku opracowania koncepcji monitoringu	W każdym roku realizacji Programu
2. Przeciwdziałanie skutkom poważnych awarii	1. Opracowanie procedury koordynacji działań na wypadek poważnych awarii	Poziom zaawansowania opracowania i wdrożenia procedury	5 – procedura wdrożona, pozwala skutecznie zapobiegać awariom 4 – procedura wdrożona, jednak nie pozwala w pełni skutecznie zapobiegać awariom, wymaga usprawnienia 3 – procedura opracowana, jednak nie wdrożona 2 – zaawansowane prace nad opracowaniem procedury 1 – rozpoczęto prace nad opracowaniem procedury 0 – nie rozpoczęto prac nad opracowaniem procedury	W roku opracowywania procedury i w każdym roku realizacji Programu

XI Ocena oddziaływania realizacji Programu na środowisko

Ogólne oddziaływanie realizacji niniejszego Programu na środowisko jest jak najbardziej pozytywne. Wynika to z samej jego natury. Program został opracowany w celu systematycznej poprawy stanu środowiska Gminy.

Poniżej przedstawiono wpływ realizowanych celów i zadań na poszczególne komponenty środowiska. Oceny dokonano wg następującej skali:

- 0 – brak wpływu;
- 1 – wpływ minimalny;
- 2 – wpływ umiarkowany;
- 3 – wpływ znaczący.

Wydaje się, że realizacja Programu nie przyczyni się, na jakimkolwiek jego etapie, do powstania nowych zagrożeń lub uciążliwości dla środowiska Gminy Wąsosz.

Wpływ realizacji zadań Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz na środowisko

Obszar strategiczny I Świadomość ekologiczna społeczeństwa

Cele	Zadania	Wody podziemne	Wody powierzchniowe	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Środowisko przyrodnicze (flora i fauna)
1. Ukształtowanie nawyków ekologicznych mieszkańców Gminy	1. Opracowanie i realizacja cyklu prelekcji z zakresu ekologii, alternatywnych źródeł energii, ochrony środowiska, prawa i zarządzania środowiskowego	1	1	1	1	1
	2. Opracowanie i wydanie broszury propagującej ekologiczny styl życia mieszkańców wsi	2	2	2	2	2
2. Ukształtowanie świadomości ekologicznej rolników	1. Zorganizowanie warsztatów szkoleniowych dla rolników z zakresu stosowania kodeksu dobrej praktyki rolniczej, rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	0	0	0	2	0
	2. Wydawanie i systematyczna aktualizacja ulotki promującej „ekologiczny” styl życia (w oparciu o projekty uczniów)	1	1	1	1	1
	3. Wspomaganie merytoryczne rolników budujących płyty obornikowe i zbiorniki na gnojówkę i gnojowicę	1	1	1	1	1
3. Ekologiczny styl życia dzieci i młodzieży	1. Opracowanie koncepcji i urządzenie ścieżek dydaktycznych na wydzielonych obszarach chronionych	0	0	0	0	1
	2. Wprowadzenie bloku dotyczącego obiektów i obszarów chronionych terenu Gminy Wąsosz w ramach nauczania przedmiotów przyrodniczych	0	0	0	0	2
	3. Organizowanie corocznych konkursów przyrodniczych	0	0	0	0	2
	4. Zorganizowanie i przeprowadzenie wycieczek rekreacyjno-dydaktycznych po obszarach chronionych na terenie Gminy Wąsosz	0	0	0	0	2

	5. Zorganizowanie corocznego konkursu na plakat o tematyce przyrodniczej, dot. ochrony przyrody, ekologii	1	1	2	2	2
--	---	---	---	---	---	---

Obszar strategiczny II

Sprawna i funkcjonująca sieć wodno-ściekowa

Cele	Zadania	Wody podziemne	Wody powierzchniowe	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Środowisko przyrodnicze (flora i fauna)
1. Budowa infrastruktury wodno-ściekowej	1. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wąsoszu, ul. Rzemieślnicza	3	3	2	3	1
	2. Budowa kanalizacji dla całej Gminy Wąsosz	3	3	2	3	1
	3. Budowa wodociągu Bartków-Ługi-Uniślawice	1	1	2	3	1
2. Zagospodarowanie gnojówki i obornika	1. Próba pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę	3	3	0	3	1

Obszar strategiczny III
Ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cele	Zadania	Wody podziemne	Wody powierzchniowe	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Środowisko przyrodnicze (flora i fauna)
1. Objęcie ochroną konserwatorską nowych obszarów	1. Opracowanie rejestru obszarów i stanowisk wymagających szczególnej ochrony	0	0	0	0	3
	2. Utworzenie Parku Krajobrazowego „Buki w Bartkowie”	1	1	1	1	3
	3. Utworzenie planowanych użytków ekologicznych	1	1	1	1	3
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	1. Zorganizowanie szkoleń i warsztatów z zakresu Programu Rolnośrodowiskowego	1	1	0	1	1
	2. Opracowanie Programu Rozwoju Agroturystyki i Rolnictwa Ekologicznego	0	0	0	0	0
	3. Promowanie stosowania metod uprawy zgodnych z kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych	0	0	0	0	0
	4. Opracowanie programu rozbudowy bazy turystycznej	0	0	0	0	0
	5. Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego całej Gminy	1	1	1	1	1
3. Ochrona cennych gatunków	1. Prowadzenie remontów i inwestycji uwzględniając potrzeby gatunków towarzyszących człowiekowi oraz ochrona i zmniejszenie zagrożenia dla miejsc ich rozrodu i przebywania	0	0	0	0	3

Obszar strategiczny IV
Czyste powietrze i alternatywne źródła energii

Cele	Zadania	Wody podziemne	Wody powierzchniowe	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Środowisko przyrodnicze (flora i fauna)
1. Wykorzystanie proekologicznych źródeł energii	1. Promowanie proekologicznych rozwiązań w stosowaniu źródeł energii	0	0	3	0	0
	2. Opracowanie koncepcji gazyfikacji Gminy	0	0	3	0	1
2. Poprawa jakości powietrza	1. Budowa obwodnicy Wąsosza (ramach lobbingu)	0	0	3	0	0

Obszar strategiczny V
Zarządzanie środowiskowe

Cele	Zadania	Wody podziemne	Wody powierzchniowe	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Środowisko przyrodnicze (flora i fauna)
1. Monitoring potencjalnych źródeł zanieczyszczeń	1. Opracowanie i prowadzenie monitoringu wielkich ferm hodowlanych pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	2	2	2	2	2
	2. Opracowanie i prowadzenie monitoringu zakładów mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa pod względem zagospodarowania ścieków i odpadów	2	2	2	2	2
	3. Przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł zanieczyszczeń pochodzenia komunalnego (szamba, dzikie składowiska odpadów)	2	2	2	2	2
2. Przeciwdziałanie skutkom poważnych awarii	1. Opracowanie procedury koordynacji działań na wypadek poważnych awarii	0	0	0	0	0

XII Wdrożenie i realizacja

Przygotowanie Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz to zaledwie pierwszy etap prac nad polepszeniem stanu środowiska. Zgodnie z Modelem Spirali Deminga kolejne etapy to wdrożenie, kontrola i ulepszenie.

Wdrożenie

Realizacja programu wymaga stworzenia odpowiedniej struktury organizacyjnej, zakomunikowania wszystkich ról i odpowiedzialności, jakie poszczególne osoby będą odgrywały w Programie, przeprowadzenia ewentualnych szkoleń, zapewnienia nadzoru nad realizacją zadań, a także przygotowania odpowiedniej dokumentacji z realizacji.

Kontrola

Etap ten to pomiar osiąganych efektów i odniesienie ich do założeń. Szczególnie pomocne na tym etapie są kryteria oceny realizacji celów i zadań, określone na etapie planowania.

Ulepszenie

Założeniem Programu jest dążenie do ciągłych ulepszeń. Osiągnięcie określonych wyników zakłada postawienie kolejnych celów i zdefiniowania następnych zadań. Czteroletni cykl planowania narzucony przez prawo ochrony środowiska określa konieczność przeprowadzania odpowiednich przeglądów środowiskowego w takim właśnie odstępie czasu. Przeglądy powinny wskazywać na potrzebę zmian w polityce środowiskowej i obszarach strategicznych.

XIII Finansowanie Programu

Całkowity koszt Programu oszacowano na 59 566 000 zł. Realizacja Programu w wersji tylko dla zadań I ważności to koszt 59 528 000 zł. Program dla zadań II ważności pociąga za sobą nakłady w wysokości 38 000 zł. Realizacja zadań III ważności nie pociąga za sobą żadnych kosztów, gdyż są to zadania w większości polegające na lobbingu lub innych działaniach nie związanych bezpośrednio z fizycznymi kosztami.

Nakłady na realizację Programu Ochrony Środowiska Gminy Wąsosz [zł]

Obszar działania	Koszty
Obszar strategiczny I	37 000
Obszar strategiczny II	58 500 000
Obszar strategiczny III	1 019 000
Obszar strategiczny IV	10 000
Obszar strategiczny V	0
RAZEM	59 566 000

Należy zwrócić uwagę, że zdecydowanie największy udział w całkowitych kosztach realizacji Programu mają zadania infrastrukturalne. Nakłady na inwestycje wynoszą ponad 59 000 000 zł i. Zadania te wynikają z zapisów Wieloletniego Planu Inwestycyjnego i zobowiązań podjętych z racji bycia członkiem Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Doliny Baryczy.

Szacuje się, że udział budżetu Gminy Wąsosz w realizacji Programu powinien być w wysokości ok. 25-30% jego wartości. Pozostałe koszty powinny zostać pokryte przez fundusze ekologiczne, organizacje pozarządowe, dofinansowanie z jednostek wyższego szczebla (w tym budżet państwa).

Koszty dotyczące VI obszary strategicznego – gospodarki odpadami – zostały wymienione w osobnym dokumencie – Planie Gospodarki Odpadami Gminy Wąsosz.

Literatura

1. Raport o Stanie Środowiska Województwa Dolnośląskiego w latach 2002, 2003, 2004, 2005 r., WIOŚ, Wrocław,
2. Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego, GUS, Wrocław 2003, 2004, 2005,
3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wąsosz, Wąsosz 2000 r.,
4. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wąsosz, Wąsosz 2004,
5. J. Boć, K. Nowacki, E. Samborska – Boć, *Ochrona środowiska*, Kolonia Limited 2003/2004,
6. Adolf Ciborowski, *Polityka kształtowania środowiska*, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1981,
7. Jerzy Jendrośka (red.), *Polskie prawo ochrony środowiska w kontekście integracji z Unią Europejską – wybrane zagadnienia. Przewodnik praktyczny*, Wrocław 2001